

VETÜLET II.

3 BEVETÉS	<i>Szelevényi Gellért</i>
4 DERTANZ	<i>Szelevényi Gellért</i>
9 MMI • KRAAK	<i>Szelevényi Gellért</i>
16 HAIKUK	<i>Nagy Zopán</i>
18 MMART • RÁSONYI ÁBEL	<i>Bakos Levente</i>
24 ALKONYASSZONY	<i>Gulya István</i>
28 !NYLON ME	<i>Szelevényi Gellért</i>
32 GUTENBERG	<i>Lelovics Zoltán</i>
40 BOR ÉS VÉR	<i>Kovács Roland</i>
42 MASZKOK	<i>Nagy Zopán</i>
46 A LOVAG ÉS A SZERZETES	<i>Pető Zoltán</i>
51 ÚJHOLD	<i>Szelevényi Gellért</i>
54 LÉLEGEZNI AZ IDŐT	<i>Mészáros Urbán Szabó Gábor</i>
56 P. H. M. SCHAEFFER	<i>Bérces Ádám</i>

A második számmal még mindig gyerekcipőben maradt a Vetület, terjedelmében és formátumában - és nem utolsósorban - tartalmában változatlan, olvasóközönségét tekintve viszont még nyilván kevésbé ismert, de ez nem valószínű, hogy meghökkentő lenne egy friss „földalatti” kiadvány esetében.

Célunk ugyanaz maradt: bemutatni az egyesület látóterébe került alkotókat és csoportokat, írásaikat és gondolataikat közölni, műveiket közszemlére tenni. Ezen írott forma vetülete mindannak, amit egyesületünkkel, a Memento Morival is teszünk-tettünk az első szám megjelenése óta eltelt időben: a Picasso Pointban újabb alkotóknak biztosítottunk lehetőséget bemutatkozásra, egy egész estén át működött Mátrafüreden a Memento Mori Színpad, folytattuk zenekarok felléptetését a Memento Mori Klubban, irodalmi estet szerveztünk Anthony Burgess halhatatlan Gépnarancsának.

De a jövő is tartogat izgalmas terveket, hiszen pályázataink sikerének, valamint a nekünk ajánlott 1% nagyságának függvényében fotó- és filmklub indítását tervezzük, ami talán már nem is annyira elérhetetlen álomnak tűnik. Kézzelfogható közelségbe került honlapunk indulásának időpontja is.

Az új számot örömmel bocsátom útjára, arra bízgatva továbbra is olvasóinkat, ha világunkba illeszkedő cikkel, alkotással kívánna bekerülni, ne habozzon megkeresni bennünket.

És remélem, hogy az a gyerekcipő hamarosan szorítani fog valahol.

SZELEVÉNYI GELLÉRT

Ha a zenekarnak lenne keresztelője, a ceremóniát minden bizonnyal éjszaka, egy kihalt TSZ udvaron tartanák, ahol a plébános Sun Ra-nak Michael Gira, Nick Cave, és Ian Curtis ministrál. Interjú Kovács Gáborral a derTANZ énekesével.

Szelevényi Gellért: -Első koncerteket a Nitzer Ebb előzenekaroként adtátok, azóta jócskán csavartatok a hangzáson, merőben másról szól a történet. Honnan indult a derTANZ, és milyen elképzelések alapján alakul a jelen?

Kovács Gábor: -A derTANZ ötlete 2009 végén merült fel. Én akkor a !Nylon Me kötelékébe tartoztam, mint szövegíró „énekes”, azonban egyes elképzeléseim nem fértek bele a zenekar műfaji kereteibe. Aztán ezen ötletek lerakataként megalakult a derTANZ, amit rajtam kívül a !Nylon Me-ből már jól ismert Tisch Bálint, és a basszusgitáros Tornyos Márton alkotott. A Nitzer Ebb előtt fellépő zenekarunk alapvetően egy elektronikus alapokon nyugvó post-punk/new wave banda volt, hangsúlyos, akkordozós szintetizátor jelenléttel, dobgéppel, kásás gitárokkal, funk-os basszusokkal. Akkoriban olyan zenekarok határozták meg a hangzásunkat, mint pl. a D.A.F. Aztán logikusan következett az élő dob, és az élő dobos Tornyos Ákos, majd pár koncerttel később Bálint egyéb elfoglaltságai miatt kiszállt a bandából. Rövid tanakodás után Gulyás Árpád került a gitáros posztra. Ek-

kortájt indult el a zenénkben az a bizarr fordulat mely a jelenlegi derTANZ-hoz vezet. Tudtuk hogy Árpi alapvetően egy zajosabb, improvizatívabb hozzáállást képvisel, és ez az attitűd mindenkinek szimpatikus volt. Áthangszereltük magunkat, játszottunk pár koncertet, leginkább vidéken. Aztán 2011 nyarán jött egy Batcave!-es koncert, ami később közvetve befolyásolta a zenekar jelenlegi - dob/Tornyos Ákos/ - basszus/Gulyás Árpád/ - ének/Kovács Gábor/ felállítását. A lényeg, hogy kb. egy éve ebben a leosztásban zenélünk. A kezdeti időkhöz képest a mostani derTANZ mindenféle szempontból gyökerelesen mást képvisel. Egyre többet megengedünk magunknak.

Sz. G.: -A budapesti éjszaka koncertmezőnyében egyre inkább szerephez jutnak az olyan típusú zenekarok, mint a derTANZ, helyzetek van az ég alatt. Láthatóan vannak fellépési lehetőségek, érdeklődő látogatók. Hova helyezed ezen a palettán Magatokat, érzel-e Te is pozitív szeleket?

K. G.: -Az irányunkba ezt a fajta érdeklődést fokozottabban azóta tapasztalom, hogy májusban feltettünk egy 5 számos demo-t a bandcamp-re, amit aztán elküldöttünk erre-arra.

Azelőtt inkább az volt a tendencia, hogy aki eljött egy koncertre, az valamiért megjegyezte magának a zenekart, és aztán eljött legközelebb is, ha úgy gondolta. Semmilyen felvételünk nem

DER TANZ

volt jó ideje, és beláttuk, hogy muszáj lesz valamit összerakni, ha életjelet akarunk adni magunkról, ez lett végül a „White Party”.

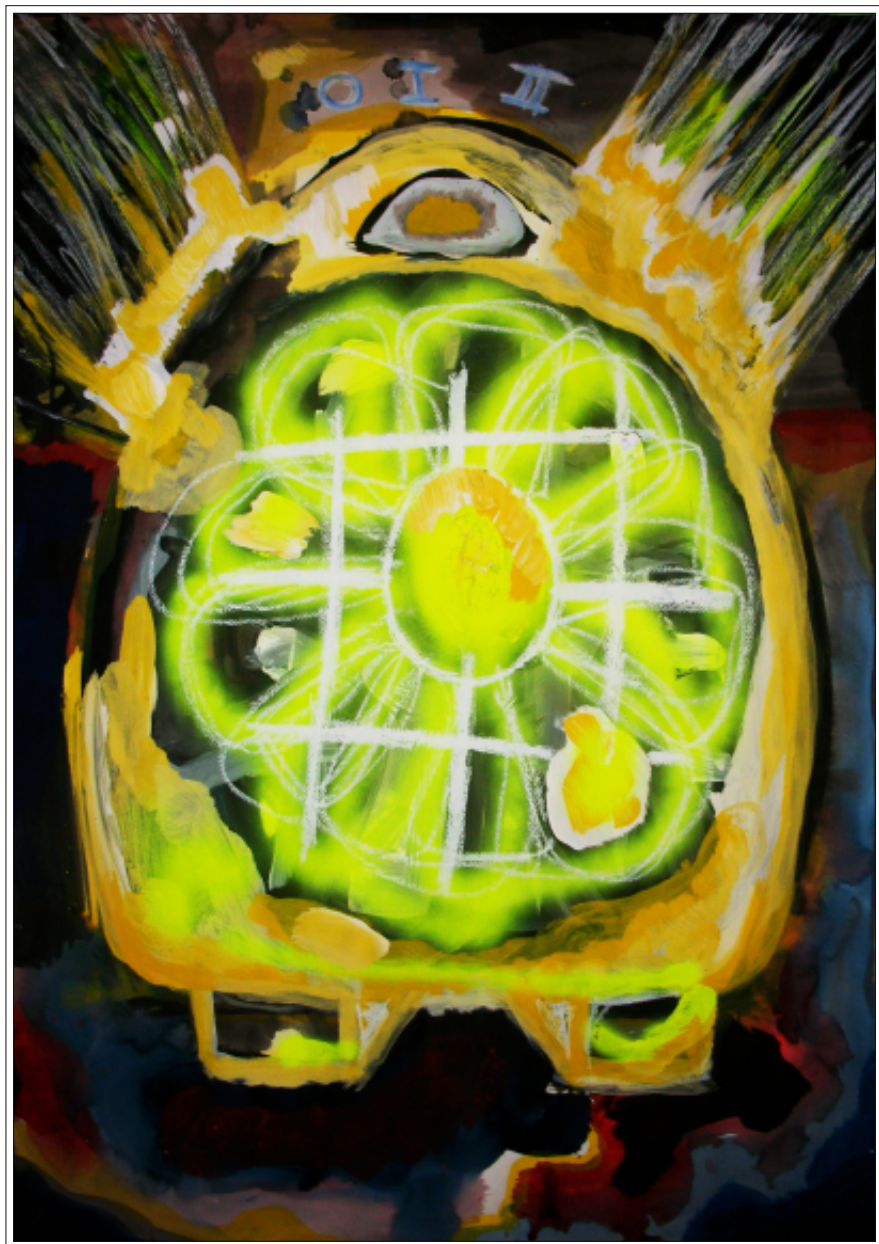
Az, hogy hova tartozik a derTANZ, úgy általában nehéz ügy, mert nem igazán kötődünk egy szcénához, vagy szintérhez sem. A zenénk abban az értelemben Lo-fi, hogy meglehetősen nyers és minimál a hangzásunk, de a hálószoza szintér azért egész másról szól. A derTANZ alapvetően egy koncert zenekar, elég sokat improvizálunk, és nekünk valahogy ez adja a dolog savaborsát, és ezek az akció szerű fellépések, olykor meglehetősen szabad dolgokat eredményeznek. A véletlenszerűen szerveződő témák valahogyan mindig reflektálnak az adott környezetre, és ez a spontán önmagát szervező folyamat határozza meg, hogy milyen motívumokból építkezik a zene, és ha elég koncentráltak vagyunk, összejöhét valami speciális. Nem kötődünk stabilan egyetlen műfajhoz sem, nem azért, mert nem akarunk, csak egyszerűen ezt nem a mi dolgunk meghatározni. Az emberek sok mindent mondanak, kezdve az őszinte utálattól a gratulációkig, a hc-től a jazzig, de ezek csak részgazságok. Mindenestre a télen rögzítünk egy lemeznyi anyagot, ami reményeink szerint majd komplexebb képet ad a zenekarról.

Sz. G.: - Tudom, hogy nagy hatással volt Rád az Off fesztiválon

a Swans fellépése... Nemsokára Bécsbe is jönnek. Körvonalaznád azt a színteret külföldön és itthon, akikkel szívesen vállaltok közösséget, akár színpadon, vagy szellemi értelemben?

K. G.: - A Swans-t először tavaly májusban láttam a Trafóban, és túlzás nélkül állíthatom, hogy életem legmeghatározóbb koncertje volt. Bivalyerős megerősítése volt nem csak zenei értelemben, hanem unblokk az egész életemmel, látásmódommal kapcsolatban. A legőszintébb dolog volt, amit valaha hallottam, valami olyasmi, mint amikor először jársz a Nemzeti Galériában és amikor átverekeded magad a sok historista szaron, a lépcső tetéjén ott várnak A taorminai görög színház romjai. A Swansnál hallható monoton tömörszerűen építkező témák közel állnak a szívünkhöz. Sokat hallgatjuk a Zu, a Lightning Bolt, a Liturgy vagy a Moonchild lemezeit, valamint van egy furcsa vintage Jesus Lizard, Fugazi fetishünk. Nagy kedvencünk a The Fall is, kifejezetten sokat jelentenek nekem Mark E. Smith zseniális szövegei, és az egész zene puritán bája. Vagy ott van Damo Suzuki és Can. A hazai bandák közül Tigris, Pozvakowski, Tudósok, vagy a korai VHK dolgai tetszenek. A közeljövőben játszunk pár közös bulit a Broken Cups-al, ők is remekül hozzák azt a bedőlt groteszk atmoszférát ami talán a derTANZ-nak is sajátja.

VENTILLÁTOR, DE HŐSUGÁRZÓ AKAR LENNI • KOVÁCS GÁBOR

Sz. G.: -Képzőművészként is bemutatkoztál Budapesten (Picasso Point), de Salgótarján volt a kiindulópont. Bemutatkozásul grafo-mánnak, tárgy-fetisisztának is tituláld Magad, „tűzkiáltónak”...

K. G.: -Az egész képzőművészet dolog még a középiskolában kezdődött, mint egyetlen alternatív kiút a Gépipari és Építőipari Szakközépiskolából. Majd az egész Egerben folytatódott a főiskolán. Egerhez azóta is kötődöm, és megmaradt egyfajta kapcsolat-tartás az ottani közösséggel, akik elég klassz dolgokat hoznak létre. Kezdve az artAlom fesztivállal, ahol szeptember végén van szerencsénk játszani.

Szóval Eger után Pestre költöztem, és az addigi képzőművészeti tevékenységem az íráson keresztül kiegészült a zenével. Ez a tárgy fetisizmus dolog tulajdonképpen arról szól, hogy én a valóságot a közvetlen tárgyi környezetemen keresztül értelmezem a legkönnyebben, és általában ezeken a motívumokon keresztül kommunikálok a különböző vizuális dolgaiban. Ugyanez a gyűjtögetés zajlik a derTANZ részeről zenei értelemben. Van egy erős bázis, egyfajta közös identitás, ami feldolgozásra vár, ami miatt működik a dolog.

Sz. G.: -Elvállaltatok a fellépést a Memento Mori által szervezett Gépnarancs 50 este, mely Burgess nagysikerű könyvének állít emlé-

ket. Van személyes motivációd a regénnyel, hogyan tud a derTANZ reflektálni, aktualizálni?

K. G.: -A Burgess által a Gépnarancsban használt futurisztikus, hibrid nyelvezet az, ami egyrészt inspiráló lehet. Mindig szerettem az olyan írókat akik a szöveghez, mint írott formához kellően analitikus módon közelítenek, akik keresik azt az egyetlen tökéletes szót, mint pl. Beckett, vagy Krasznahorkai. Nem szeretem a Bukowski féle, „egyszerű” történetmesélőket, mert annak a fajta világnak számomra nem az irodalom, hanem a kocsma, a iroszegek, meg a nyerőgépek az igazi közege, és abból a világból eleget láttam, hallottam. Ez maximum csak annak egzotikus, akinek tele a hűtőszekrény, és minden reggele egy Nivea reklám, vagy annak, aki alapvetően csak a sztorit keresi és könyv és forgatókönyv között nem tesz lényeges különbséget. Tehát alapvetően a derTANZ is vagy a nyelven, vagy pedig a filmzenén keresztül közelíthet a Gépnarancshoz. A regény vizuális elemeinek feldolgozása viszont meglehetősen problémás, hiszen a filmes adaptáció révén, Kubrick képi világa annyira meghatározó, hogy ezen előképet meghaladni komoly meló, inkább egy kiállítás mint sem egy koncert feladata volna.

SZELEVÉNYI GELLÉRT

Kraakot, a LivingTotemet életre keltő lemezlovaszt számtalan helyen ismerik, az Ő nevéhez (is) fűződik az utóbbi évek legjobb industrial koncertjeinek szervezése (pl.: Dive, Tzolk'in), ezenkívül az Ipari Szakadár bulik, az OZORA feszt., és számtalan esemény szereplője, szervezője. Mindemellert az egykori ParaRádió és a Tilos' legfáradhatatlanabb műsorvezetője is - nem utolsósorban pedig egyesületünk tagja.

Szelevényi Gellért: -Kutakodtam kicsit: kraak az első Kínából Európába hozott festett porcelánok neve volt a XVI.-XVII. században, de ilyen holland CD kiadóra is bukkantam, valamint multi-kulti galéria is visel Manchesterben azonos nevet... Ami azt illeti, ha a porcelánnál régebb óta nem is, de nem lepne meg, ha a kiadónál és a galériánál Te régebb óta működnél Kraak név alatt! Hogyan indult a történet, melyek a mérőföldkövek, mi a helyzet most?

Kraak: -1993. magasságában kezdem a DJ-zést. PECSA, Depeche Mode-klub kisterem. Patkó már lemondott a posztjáról, Fatman kolléga pedig éppen a katonaságnál szolgált, ezért a bátyja szólt, hogy ha van kedvem, nyomjak 1-2 órát. Akkoriban ritkaság számba ment, akinek CD lemezei és lejátszója is volt.

Kazetta és CD felváltva ment a buliban még! Én abban az időben vettem egy CD lejátszót, úgyhogy ez is hozzájárult a dologhoz valószínűleg. A név pedig a PSYCHICK

WARRIORS OV GAIA 1994-ben megjelent egyik szám címe volt (a nagylemezen 1995-ben jelent meg), a Kisseli tesók kaptak promóba egy KK-records válogatást, ezen volt rajta. Mellékesen megjegyzem, az „Obsidian” lett volna, mert szerintem ez a legjobb számuk, de ... mégsem.

1997-ig Fatmannel nyomtam a kistermet - LabyrinTM néven, elektro-industrial-E.B.M. zenék minden mennyiségben, bár hajnalban néha átcsaptunk a psychedelic-trance vonalra és ambientre is a végén, úgy 1996-tól -, ekkor lemondott a további együttműködésről, majd Ördy-vel és Sanceval nyomtam tovább a labirintus építéseket a PECSA három kistermében. Volt olyan ismerősöm is, aki nem talált be!

Pár évvel később őket váltotta U-lab és Sick-ram, akik a Fekete Yukban nyomták előtte a Fucktoryt. Ez időben találtam ki az Ipari Szakadárrok nevet is.

2003-ban kirúgtak minket a kisteremből - mondván ez a zene nem való oda! (B. Langyoska). Ja, és pont vezetőváltás volt a Pe-csában. Meg is csappant a D.M.-klub látogatottsága rendesen.

A Kashmir ezután befogadott minket. Eleinte a Minimalheadzések a nagyteremben, mi pedig a kisteremben, majd pár hónap után kinőttük a nagyteremig magunkat, ott toltuk tovább az E.B.M.-industrial partikat havonta egyszer. Nagyon jó hangucc volt ebben a pincerendszerben, itt már néha elértük a 160 fős látogatottságot is. A végén már

mindkét termet kihasználtuk. 2009-től a Gyár lett a bevetési területünk nekünk is, mint az IpariSzakadárók, egészen a sajnálatos bezárásáig 2011. végén.

Mostanában viszont szinte lehetetlen helyet találni ezen zenéknek. Ez underground. Küzdelem megy. Vagy össze kell rakni több stílust, ügyesen.

Talán ezért is indítottuk az INDUSTRIAL FUSION-t 2006-ban még az Egérrel közösen, W.G.T. hátország alcímen. Még a Simo szólt nekem, hogy van egy üres időpontja a KultiPLEXbe, és ha van kedvem, csináljak egy industrial partit. Így arra gondoltam, hogy összefogok az I-Zone-nal, a ParaRádiósokkal, és egy ütős partit csinálunk - telt-ház lett, igaz ingyenes volt.

Ebben az időben már a zajosabb zenék kezdtek nálam bejönni, majd megszerveztem első külföldi fellépőmet, a DIVE-ot 2007-ben. Ebben segített Davina is, akivel ezután folytattam az I.F.-t. Utána több külföldi csapatot is sikerült elhívni (EMPU-SAE, FLINT GLASS, TZOLK'IN, MONOLITH, ROGER ROTOR, BAHNTIER, MONO NO AWARE), általában évente egyet. Ezekben sokat számított a külföldi nagy „noise” fesztiválok látogatása is - MASCHINENFEST, ELEKTRO-ANSCHLAG.

Mostanában az E.B.M. partikat összevegyíttem a Rythm-Noise mulatsággal, kb. három havonta egyszer, hiszen számomra ez a meghatározó irány a zenében.

Ami viszont havi rendszerességgel megy, az a NEW WAVE SZERŰSÉG a Lokálban.

Ez a parti sorozat állt egy ideig, mert underground-elektronikus koncerteket akartam évente egyszer megmutatni a nagydéműnek, de nem volt rentábilis - drága volt a helyszínbérlet, és sok lett volna 4-5 együttes gázsija. Ez 2007 és 2008-ban így lement. Azután jött a Delírium pub, mint helyszín 2010-ben, itt havonta toltuk a zenét, de inkább már csak szelektorokként, 1-1 koncerttel kiegészülve. Bezárása után a Roham tűnt jó helynek, de ott inkább elutasítóak voltak - elmondásuk szerint kevesen voltak (kb. 40-50 ember hirdetés nélkül!). De jobb is így. Itt a new-wave, dark-wave-től, az industrialon át, még néha a klasszikus italo-disco is érintjük, a '70-es évek végétől napjainkig. A DJ-k: U-lab, Sir Weirido, Neonblitz és jómagam.

Sz.G.: -Kellemes emlékként emlékszem vissza a ParaRádióra, ahol volt egy hosszú közös időszakunk is, Te a ParaSonic-ot vitted a Fehérváriaktól átvéve, a legvégsőkéig kitartva, majd átnyergeltél a Tiloshoz, ahol a mai napig műsort vezetesz. Sok minden változott az internetes rádiók körül, mit tapasztalsz Te így 15 év távlatából, mi a hajtóerő Benned, hogy minden vasárnap hajnalban stúdióba menj? Mit tolsz a hallgatónak ebben a gyilkos műsorsávban?

Kraak: -Igen, a ParaRádió sem volt egyszerű kéthetente hétfő es-

te 9-11-ig, néha éjfélig. Ezt a műsort Mechanova (Lac) adta át nekem, mert vidékre költözött, így már két rádióban nyomtam. Rengeteg nagy névvel álltam együtt a színpadon a ParaRádió segítségével (Panasonic, Mouse On Mars, AlexPatterson-ORB). Nagyon jó volt, 2007. végéig tartott, az utolsó hónapokban „Para-Krisz” lakásából nyomtuk az adást.

A Tilos rádiót 2001-2002-ben kezdtem, eleinte szerda, majd péntek és most már jó ideje a vasárnap reggel 5.00-7.00-ig tartó időszávon nyomom a VAKUUM-CSOMAGOLT HEGYILEVEGŐ címen futó műsort. Én akkor csatlakoztam a Tiloshoz, mikor csak interneten és/vagy kábelen lehetett fogni az adást (ezért kevés is volt a műsorkészítő). Nem sokkal később kaptunk egy földi frekvenciát, ami azóta is megy (FM 90.3 - Budapest).

Ami erőt ad ezekhez, az a zene szeretete. Olyan zenét eljuttatni az emberekhez, ami nem megszokott, egyedi és nem háttérzenének használja. Felnyitni a szemüket, hogy ez is van. Online is lehet hallgatni az adást - WWW.TILOS.HU - és elég, ha néha egy ismeretlen beír a chat-falra, hogy ő nem is gondolta volna, hogy ilyen jó zenék is léteznek ebben a stílusban. Oda kell ezekre a muzsikákra figyelni és jó, ha megismered az együttesek történetét is egy kicsit. Ezek nem EGYslágeres brigádok.

Főleg az Electronic Body Music - Industrial - Rythm-Noise vonalon

mozog a repertoár, de new-wave, dark-ambient és a psychedelikus-trance is bejön az évszaktól függően!

Sz.G.: -Évről-évre játszol akár több tízezer ember előtt az Ozora feszten, közben pedig a honi industrialért próbáltok tenni az I.Fusion-nal (Industrial Fusion, koncertek és klubélet szervezése Budapesten). Bár műfajilag kettős életnek tűnhet ez, de tudom, hogy Nálad nem annyira léteznek ezek a kategóriák. Mégis, hogyan fér meg egymás mellett a Goa vagy pl. a Front 242?

Kraak: -Mikor én kezdtem, nem volt ilyen nagy különbség stílusok között, hiszen egy „Techno-Wave” partiba a '90-es évek elején minden belefért, és mindenre megmozdultak az emberek, csak elektros hangzása legyen. Akkoriban havonta jelent meg egy lemez, ma naponta legalább kettő. Ez kb. '96-'97 magasságában kezdett teljesen szétválni számomra is.

Azért, van most is rendesen átfedés, Front 242-t és This Morn Omina-t is játszottam már Ozorán, és az ipari bulikban is elcsattan egy Juno Reactor vagy Shpongole. Szeretem keresni és lejátszani azokat a zeneszámokat, melyek a saját stílusán kívül esnek, és tágítják széles skálán a repertoárt.

A DJ-zés sem abból áll, hogy egymás után elindítok számokat. Oda kell figyelni a közönség reakciójára is, ha valami nem megy, egy két szám után váltsunk egy kicsit más irányba. Azért vannak

határok, pl.: industrial partin ne rakjunk disco számokat! Szeretem kihasználni a technika lehetőségét, mint például a „loopolást”. Esetenként egy 5 perces számból sikerül 15-öt is készíteni, persze közbe több számból is át- és rákeverések történnek (ez inkább a dark ambientes felvezetőimben szokásom).

Igen, az érzés, amikor 10 ezer(!) embernek játszol, kicsit más, mikor 40-50 embernek, de ez kiegyenlíti számomra a dolgot. Nagyon jól érzem magamat a kis bulikban is, dohos pinceklubban, akár vidéken is, vagy mikor egy jó ismerősöm lagijában játszom.

Nagyon nagy nevekkel álltam már egy színpadon, és nagyon nagy élmény, mikor ezek a hírességek odajönnek utána és megkérdezik, hogy ez vagy az a szám mi is volt, vagy megköszönik, hogy lejátszottam egy számukat, ami már számára a feledésbe merült. Legutóbb Ozorán a STAR SOUND ORCHESTRA konga szakértője és mestere (Jens Zygar) állt be mögém spon-tán játszani egy negyed órára!

Sz.G.: -Zenészként hívtad életre a LivingTotemet (ezzel több ízben a Memento Mori vendége is voltál), valamint a Quantum Cowboys-nak is tagja vagy. Milyen üzenettel bírnak számodra ezek a produkciók?

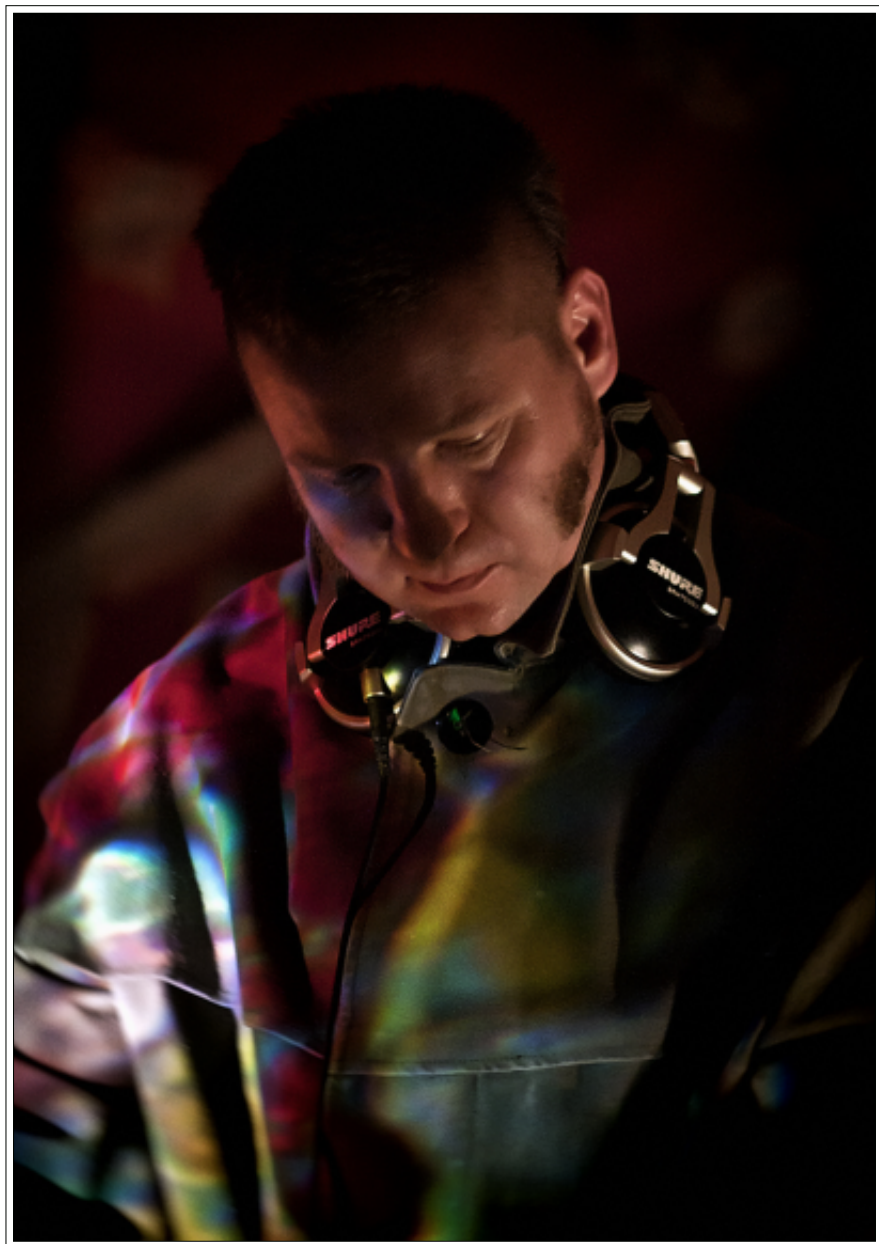
Kraak: -A LivingTotemet 2006. végén kezdtem el egy Korg Elecribe MX-szel. Ez egy groove-box, ami tulajdonképpen dobgép

és szinti egyben. Mikor DJ-ként játszottam zenéket, néha úgy éreztem, hogy vagy hozzá kéne tenni, vagy elvenni valamit egy-egy számhoz. Úgyhogy nekiálltam egy zajos-törzsi-tánczene készítésének. Semmi „kompjüteres” dolgot nem akartam színpadra vinni. Ezért is, kizárólag „vasakat” (groove-box, sampler, effektek, szintik) használok. Ami persze macerásabb, mint egy laptopot felcsapni és startot nyomni (láttam már jó pár ilyen „live-act”-et, és borzasztó nézni, hogy ácsorog az illető és pasziánszozik közben! A lefagyásról és akadozásokról ne is szóljak!), de aki látott és hallott már live act-et az tudja, mi a különbség. Előtted nyomják-csavar-gatják a gombokat és a potikat, szinte érzed a zenét és a hangokat.

Most kezd kiforrni ez számomra is teljesen, egy demo-t már kiadtam LivingTotem: demo_lit 2k11 címen. Ez teljesen élőben lett rögzítve, a számok mindenféle maszterelés nélkül. Bízom benne, hogy idén egy nagylemezt is sikerül összehozni, esetleg kiadni.

Még annyit, hogy nemrégiben egy dokumentumfilmhez készítettem zenét, melyet most egy olasz filmfesztiválra küldtek ki. Next Revolution a címe, a fenntartható fejlődésről szól, a helyszíne Auroville, India. A Youtube-on megtekinthető.

A Quantum Cowboys pedig egy mellékes dologként jött 2009. végé felé. Linda Daemon szól, hogy „kütyüst” keres a tesójának az

együttese (akkor még MC-zett benne a Döme), kipróbáltam, és úgy néz ki, működik ez is. Volt jó néhány „electro-pop-os” nóta, ezek a kezdemények a LivingTotem készítése közben születtek, ezeket használtuk fel. Itt csak egy groove-box-ot használok. Az együttesben van még két énekes csaj (állítólag ők az alapító tagok), egy basszgitáros és egy gitáros - de gitárost mindig keresünk, mert nem bírják a nyüstölést.

Szeretem ezt a kihívást, hogy hogyan lehet kombinálni a klasszikus elektrót és a mai popzenét, néha sötétebbre, néha vidámabbra. Én „hypnotikus popzenének” hívom, amit csinálunk most. Egy kislemezünk már megjelent „Ich Liebe Budapest” címmel a DDK kiadásában, természetesen mindegyik szám sláger lett. Ami még érdekesség, hogy most készítünk Magyarországon elsőként egy 360°-os videoklipet a Buddha Song című számunkhoz.

Sz.G.: - Meggyőzően „ipari” a civil életed is. Építéssel dolgozol,

amikor legutóbb feléd jártam, jó úton haladt a lakásod egy igazi underground/industrial design megvalósításához. Én átérzem mindezt, mégis aki értetlenül állna előtte, mit tartanál fontosnak elárulni arról, ami ennyire karakteressé tette az életszemléletedet?

Kraak: - Sikerült végre, a legnehezebb a szekrénysor összerakása volt. Két asztalos se vállalta a munkát, hiszen meglévő fém szekrényajtó lapokat kellett beépíteni (ezek bontásból jöttek ki, és darabja kb. 3 kg-ot nyom), és a nyitását sem volt egyszerű megoldani, hiszen nincsenek rajta fogantyúk! Szerettem az egyedi dolgokat, és olyat csinálni, ami még nincs, vagy ebben a formában még nincs. Szerettem felhasználni a már kidobásra ítélt dolgokat, és azokat átfogalmazni, új értelmet adni nekik.

Ez nálam a zenében is így van. Egyedi, különleges, de mégis fogyasztható legyen.

Ezért is jó érzés az emberekre hatni a zenével.

SZELEVÉNYI GELLÉRT

H

AIKUK

Létem töredék.
A híd átfolyt alattam
S léptem víztelen...

(„Folyik a híd”)

Szememben felhők.
(A tó tükre mosolyog.)
Arcom víz alatt...

A Zen kőkerben
(Tudatom lecsillapszik)
Talpam fölszakad...

Alig ért hozzám,
Homlokomra úgy zuhant:
Áttetsző kavics...

(Fél-álom)

A tánc hiánya
Hittem, hogy felkészít egy
Belső futásra.

Hittem -és ültem,
Ám futásom görcsös lett

(Ez a Vitus-tánc)...

Karom elgyengül.
Ön-készülő kőszobrom
Mozdulat-lan(d)ül.

(„[Rím]faragó”)

NAGY ZOPÁN

Rásonyi Ábel, mint művész több tekintetben is periférián mozog. Az általános érdeklődés legkülsőbb határát súroló inspirációval alkot és olyan periferikus műfajokban (is), mint pl. a képregény.

Sokan legelőször valamelyik képregényes munkáját ismerték meg tőle. 1998-tól képregényesített rendszeresen 5-6 oldalakon E.A. Poe, Csáth Géza, H.P. Lovecraft, Pilinszky János, Babits Mihály, H.C. Andersen és Szerb Antal műveket a Tajtékos Lapok nevű underground lapban, majd 2004-től saját történetét szőtte Oradour címmel a rövid életű, de úttörő jellege miatt nagyhírű PTSD Antológiában. A kiadvány megszűntével a rejtélyes történet is megszakadt. A negyedik, már meg nem jelent epizód oldalait hat évvel később, a művész legutóbbi kiállításán láthattuk csak. Képregényei közül kedvencem tőle a rúnák mitikus eredetét feldolgozó (ez is a Tajtékos Lapokban jelent meg).

Képregényeinek egy része megtalálható a Gothic.hu-n (sajnos a Szerb Antal képregény nincs fenn), s ugyanitt publikálja Ábel művészettörténeti írásait is, amik közül párat érdemes külön kiemelni:

- SZENT GEOMETRIA – NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A FRANCIA SZIMBOLIZMUS, POSZTIMPRESSZIONIZMUS ÉS KORAI ABSZTRAKT MŰVÉSZET OKKULT VONATKOZÁSA KAPCSÁN
- ID. PIETER BRUEGEL – ADALÉK A „MAJOM-SZIMBÓLUM” JELENTÉS TARTALMAIHOZ
- CASPAR DAVID FRIEDRICH
- AUBREY BEARDSLEY

Aktuális festményeit kb. 2004 óta láthatjuk rendszeresen önálló vagy csoportos kiállításokon. Az első benyomás többeknek meghatározóvá vált és a mai napig az 5-7 éve megismert fonyelvet azonosítják Rásonyi Ábel művészeti birodalmának centrumaként. Ha a centrum ez is, maga a birodalom folyamatosan tágul, miközben elsősorban a szellemi felemelkedés és a fizikai megsemmisülés legszorosabb lehetséges kapcsolatát keresi a különböző tradíciókban. A khtonikus, diabolikus energiákban ott rejlik valamiképp az azonnali és totális transzformáció képessége, ami egy rendkívüli pillanatban meglovagolható?

„Minden esetben törekedniünk kell arra, hogy az alkotás praxisával magasabb értelem felé hatoljunk, s tükrözni tudjuk az igazságok örökkévalóságát. Az érzések tartalmait függetleníteni a tiszta szellemtől talán a legnehezebb. Sőt, gyötrő ravaszságával a lehúzó mélység, a kiszáradt psyché, a sárban fetregő Korpusz folytonosan támad. Meg kell küzdenie az ideák felé törő léleknek mindennel, amit a matéria rázúdít. Ebben a harcban, ami talán a psychomachia, segítséget tudnak nyújtani bizonyos művészeti alkotások. A művészet. A szellemi jelentéssel bíró szimbolikus ábrázolások. Az archaikus, igazi művészeti tárgyak kapuk a princípium felé. Nem jelenthetem ki, hogy az általam prezentált képek ablakok lennének egy másik világra,

de mégis olyan alkotásoknak vélem őket, amelyek a tudattalanba történő alászállás közben magasabb céltől vezérelve kerültek vissza a többé-kevésbé uralt felszínre...”

RÁSONYI ÁBEL, 2005

Rásonyi 2009 tavaszi kiállítása szerintem jelentős állomás volt (talán szerinte is). Ekkor láthatuk először az ind hitvilág befolyását képein. A kiállítás főszereplői a Visnu tíz avatárjából ötöt feldolgozó képei. Az avatárokon kívül megjelent Síva, Káli, Ganésa és Yama is. Utóbbi ikonográfiailag nem egyértelmű, de mindenképpen meggyőző erejű interpretáció (az anomália már feltűnt itt Wayne Martin Belger YAMA KAMERÁJA kapcsán).

„A holttest az egot jelképezi; a buddhizmus felfogása szerint a halálban megsemmisül az ember empirikus énjének teljessége. Ugyanakkor - a tantrikus felfogással megegyezően - a halál mint transzformáció misztériuma felfogható. Yama brutális és kíméletet nem ismerő módon temeti maga alá a «régibb embert» - amely egyszersmind a feltételekhez kötött szubjektum, a szamszárai én feloldódása is az ember lényegi, abszolút természetében. A halál csak az empirikus, testi ember számára megsemmisülés: a felébredt «belső ember» a szellemi «én» számára a felszabadulás kapuja is lehet.”

PETŐ ZOLTÁN, 2009

- PETŐ ZOLTÁN: GNÓTHI SZEAUTON - RÁSONYI ÁBEL MŰVEI ELÉ, MMIX. MÁJUS 7.
- PAKSI ENDRE LEHEL: ALÁSZÁLLÁSOK IGÉZŐ ALAKOKKAL

Legutóbb múlt év őszén állította ki aktuális képeit - ismét a Memento Mori szervezésében, A Magick Moment címmel. A képek mágikus töltete erősebb, mint bármikor korábban. Nem Ganésa delejes hatásához hasonló mágikus jelenlétre gondolok, hanem az európai okkult hagyomány szimbolikájára, ikonográfiájára, és főleg Aleister Crowley befolyására. Crowley hagyatéka, mint inspiráció újra és újra feltűnik azok életében, akik valamiképp már korábban kapcsolatba kerültek vele. Rendszere túlléphető, hagyatéka megkerülhetetlen.

„Inspiráció tekintetében a néhány évvel ezelőtti Vishnu avatárak ábrázolásával egy időben Ioannes Wierus pszeudomonarchiája és a gardneriánus boszorkánykultusz egyaránt foglalkoztatott.

Folytatásként hát egyértelműnek tűnt Aleister Crowley mágikus munkásságának figyelembevétel. A felkészülést követően Frater Perdurabo írásaiból döntően a Hazugságok Könyve, az ún. Amalantra tervezet valamint a Thoth Tarot-val és az Aethyrek megidézésével kapcsolatos vitatott látomások hatottak rám leginkább. A most bemutatásra kerülő képek tehát olyan újabb keltezésű rajzok és festmények, melyeket a nagyszerű «látnok» világa és életmű-

ve befolyásolt. Reményeim szerint a processzus folyamán kondicionált személyiségemen túlmutató, egyetemes összefüggésekre rámutató alkotások születtek.”

RÁSONYI ÁBEL, 2011

„A távol-keleten létezik egy fogalom, amely azt a gondolatot fejezi ki, hogy ha sikerül meglovagolnunk a tigrist, nem csak megakadályozzuk hogy ránk vesse magát és széttépien minket, hanem ha megragadjuk, nem esünk le róla, végül le tudjuk győzni. Ezzel analóg a Mithras kultuszban a bika meglovaglása, majd megölése. Ennek alkalmazása talán legjobban a személyes belső élet magatartásmódjára vonatkozhat, de kritikus történelmi és közösségi szituációkban is felvehetünk ilyen magatartást.

Az occultum fátyla mögé betekintő művész, Rásonyi Ábel, aki valódi inspiráltsággal közelít témáihoz, alapos kutatással, értő módon, mind szellemi tekintetben, mind technikai szempontból pontosan ezt a személyes belső életben megjelenő magatartásmódot valósítja meg.

Nagyfokú uraltságot érzek munkáiban, semmiképpen sem egy öntudatlan művész sodródását tapasztalom,

aki a téma iránti elragadtatásban elveszve, szinte megfullad művészete nagyszerűségének nyomasztó súlya alatt. Itt egy autonóm felismerésből fakadó út bejárásának lehetünk szemtanúi. Ez Rásonyi Ábel tigrislovaglása.

E folyamatban más módon segíteni nem tudunk a Homo Viatornak, csak tiszta szívből bátoríthatjuk őt, hogy tisztába jöve az úton reá leselkedő veszélyekkel, lovagolja meg a már említett fenevadat, erős kézzel irányítva azt. Ne járjon úgy, mint sokan, akik felugrottak ugyan a tigris hátára, de egy óvatlan pillanatban lefordultak róla, s most a hasába kapaszkodva, odaütődve az út kemény szikláihoz, még mindig azt hiszik, hogy ők az urai a vadul száguldó állatnak, mely a fékezhetetlen erőök tökéletes szimbólumaként egyre távolabb viszi őket eredeti céljuktól.”

RÁDI SÁNDOR ZSOLT, 2011

- RÁDI SÁNDOR ZSOLT: AZ OCCULTUM FÁTYLA MÖGÖTT – RÁSONYI ÁBEL MŰVEI ELÉ
- ALEISTER CROWLEY: A TIZENNEGYEDIK AETHYR HÍVÁSA, KIT ÚGY HÍVNAK UTI (RÁSONYI ÁBEL FORDÍTÁSA)

BAKOS LEVENTE

*„A valóság a lélek, az illúzió a világ. Rettenetes, hogy mi fordítva élünk. Ténynek vesszük a világot, mivel me-revebb, közönyösebb, és „tényszerűbb”. Holott csak formája a rugalmas léle-
nek, mint pohár víznek a pohár.”*

PILINSZKY JÁNOS

Az ázott kiskutya remegett a ka-bát alatt. Barna szőre összetapadt a víztől, kilógó fejről csöpögött az esőlé. Jean-Claude Paper leráz-ta kalapjáról a vizet. Nem akarta elhajtani a főfödőt, mégis a moz-dulat túl ügyetlenre sikerült, vagy talán túl sok volt a bor - így aztán egy pocsolyában kötött ki a kalap.

- Bassza meg - mondta színte-len hangon Jean-Claude és lehajolt.

A kutya megrándult.

- Nyugi, öcsi - simogatta meg a kutya fejét egyik kezével, míg a másikkal lerázva a saras levet, föl-rakta kalapját. - Már mindjárt ott-hon leszünk.

Jean-Claude Papernek fogalma sem volt, hol vannak. Egy utcán, valahol az esőben. Egy eb vacog vékony kabátja alatt. Azt se tudta, miképp került hozzá.

- Talán az óceánban találtam - dűnnyögte.

A kicsiny sikátorra merőleges úton villamos dübörgött, fékezett, megállt. Esernyők villogtak és csat-togtak. Késő délutánra járt; vasár-napra. Álmosabban tapostak egymás nyomába az emberek.

- Talán az óceánban... - mormol-ta tovább Jean-Claude Paper, mi-közben a távoli tömeget bámulta.

Arra gondolt, jó lenne köpni, mert sűrűsödött szájában a nyál, de mégsem tette. Nem először fordult már elő vele életében, hogy a cselekvést elindító gondolatot élvezte, magát a cselekvést nem. A sikátorokat is jobban szerette, mint a főutcákat, még ha olykor meg is verték némelyikben.

Megsimította borostáját és mondta:

- Mára elmegyünk a tengerig, öcsi.

A kutya várakozóan nézett rá.

Jean-Claude Paper észrevett egy tágasabb kapualjat. Odament, s le-ült a kőre. Az eb egy ideig mocor-gott a kabátban, majd miután kényelmesebb helyzetet talált ma-gának, becsukta a szemeit. Jean-Claude Paper Gitanes cigarettát kapart elő zsebéből, és akkurátus mozdulatokkal rágyújtott.

- A tengerben halak vannak. A víz zöld és nyugodt. S nem beszél-nek, nem beszél ott senki. Tudod, öcsi, a halak hajdanán beszéltek. Aztán kiment az ember a tenger-re halászni. Az ember egyedül volt és sírt. Rengeteget sírt. Az asszony miatt. A halak meg csak hallgat-tak. Annyit hallgattak, hogy a vé-gén már nem tudtak beszélni. Az ember meg megette a halakat.

Az eső vadabbul verte a macs-kaköveket. Nagy tócsákba folyt össze. Minden csepp kövéren, nehezen zuhant a földre. Jean-Claude Paper feje lebecsaklott, kalapja kigurult a vízbe. Fekete hajába bele-beletúrt a szél. A

Gitanes alig-alig parázslott, aztán kialudt, de a hamu nem esett le, görbülten csüngött a csonk végén.

-Kedvesem.

-Mary, Ön túl jó hozzám.

-Oh, ne higgye, kedvesem. Szerelmünket meg fogja szenvedni, hát vegye most úgy, hogy itt vizsgálják a tengerparton a halak, a zöld hab s én.

-Mary, miért beszél így? Hiszen éppen Ön mondta...

-Kedvesem, én csak átmenet vagyok az életében, a fordulat, amely a vízbe löki, hogy megízlelje a sós ízt, a fulladást, a fény hiányát. Ennek így kell lennie. Az már magán múlik, hogy ott hal-e, vagy ki tud-e jönni a mélyből.

-Ön kegyetlen.

-Nem, csak mindennél jobban szeretem magát.

-Ezért kínoz?

-Talán ezért. Nézze, kedvesem. A történet végtelen menetében én csak egy alak vagyok, egy test - ami változik. Születik, szül és meghal. Boldogságot ad és vesz. De ez lényegtelen a történet szempontjából. Lényegtelen, hogy Mary vagyok - lehetnék Esther, lehetnék Judith vagy az Alkony Asszonya.

-Ez igen találó kifejezés, szerelmem. Alkony Asszony... Hm. Illik Önhöz.

-A név semmi.

-Nono, Mary. A név nem semmi. Éppen ellenkezőleg: minden. Magában hordozza a karaktert, a lelket, a testet, a szellemet. Nevéből tudom, hogy áldozatokra képes, s tudom azt is, hogy milyen

izgató a bőre a holdas estéken. Híába nevet, Mary. Ez így van. Érzem.

-Jaj, kedvesem, pont magának magyarázom, az érzések milyen nagy csalók...? Hiszen nem azt mutatják, ami van, hanem amit szeretnénk. Kivetítés. Ön-mozi.

-Hát éppen ez az. Így tudom befolyásolni a világot, így teremtek. Mint amiképp Önt kiemeltem a habokból. Ezért nem értem: miért akar elhagyni. Olyan szomorú leszek. Mint a halak.

-Kedvesem, a halak nem szomorúak. De, hogy ne legyen egyedül, hagyok itt magának valamit. Még nem tudom, mit. Egy halat, egy madarat. Vagy egy kutyát. Végére is a kutya igen ragaszkodó jószág. Nemde?

-Ne menjen el, könyörgök! Sírni fogok...

-Ugyan, kedvesem, az egy férfinhoz nem illik.

-Hidegen hagy az illem. Életem megy tönkre ezekben a pillanatokban.

-Kedvesem, maga téved. Élete akkor lett átkozott, mikor megteremtett a habokból. Aki az óceánba merítkezett, büdös lesz a többieknek. És szent. Szent, mert látta a tenger fenekét. Most már örökre a nagy vízről fog énekelni.

-Belehalok.

-Nem, kedvesem, én halok bele. Maga most már mindent el fog tudni viselni.

-Istenem, nem láttam még Önt sosem ily sápadtnak. A csókja is oly hideg és száraz.

-Nem tagadom, félek. Nem a

merülés borzaszt, hanem, hogy nem láthatom többé. Épp ezért kérem, ne sírjon. Oly szépnek akarom látni, mint mikor megismertem. Szeret még?

- Ez a felszakadó vér a szívemből, Önért hull, Mary. És ez örök-ké így lesz.

- Szeretem. Félek.

- Én is.

A parton nem maradt más, csak egy kalap. Egy fürdőző gyerek kapta fel, s szaladt vele boldogan az anyjához.

- Nézd, mama, mit találtam!

- Biztos a tegnapi zuhéban vesz-

tette el valaki, kisleány. Add ide, és eredj játszani!

A nő forgatta a kalapot, majd miután semmi érdekeset nem talált rajta, egy nagy ívű mozdulattal elhajította. A kalap pörögve szállt, a szél nem hagyta leesni, s egészen messzire, a tengerbe vetette.

A kisfiú kezét szeme elé rakva sokáig követte a zuhanást, majd vállat vont és tovaszaladt a parton.

Az óceán zölden ringott, simult tarajai lágyan ölelték körbe a kalapot, míg el nem tűnt. Aztán már csak a halak ugrándoztak.

GULYA ISTVÁN

BEHAJLÍTTJA A TÉRDÉT • KOVÁCS ANITA

Bálinttal a régmúltban gyökerezik kapcsolatunk, elsősorban a „könnyű”zene kapcsán fonódott egybe a dolgunk, de a képzőművészet és a színház területén is aktívan mozog jó ideje. Sokoldalú alkotó emberrel van dolgunk, aki nem is annyira földalatti munkát végez, ennek bizonyítékeként elég akár bekapcsolnunk a rádiót...

Szelevényi Gellért: -Halványan él bennem az emléke a Voodoo-s korszakból (talán a 90-es évek vége) fellépésednek; kétszemélyes performance-jellegű előadás, róza, tánc, egy gitár... Venia néven futhatott? Ezek lehetnek a kezdetek, de egy kézen biztosan nem lehet megszámolni, amennyi produkciót alapítottál és amiben részt vettél. Felvázolnád az elmúlt másfél évtizedet, említve a számodra legfontosabb állomásokat?

Tisch Bálint: -Ha jól emlékszem akkor az Atari 2600 virágkorában csatlakoztam az elektronikus zenei színtérhez. 13-14 évesen „Clown” néven rögzítettem kazetára néhány nagyon mókás (inkább ijesztő) ötletet. Ezt követően egy Pantheon nevű formációval kísérleteztünk (immár MS-DOS-ban), mely már hangszeres formát is öltött (gitár+basszus+sampler). Valahol ez idő tájt egy rövid ideig erősítettem a Kormos Feri féle DYAS formációt. Megalakítottam a !Nylon Me-t (melynek első neve az említett Venia performance volt) - ami teljesen önálló struktúrájának köszönhetően mai napig alakul, változik, forr, ettől válik

izgalmassá és érvényessé számomra, igaz nem egy hagyományos könnyűzenei forma ez, de ez sosem volt cél. Valamikor ezután megalakult a Larry Hangman, melyben hosszú évekig szerzőtársammal dolgoztunk, de sok „zenei” átalakulást követően úgy éreztem nem abba az irányba haladt amit szeretnék, vagy az egyéni fejlődésemnek már nem biztosított elegendő teret, úgyhogy kiszálltam. Most a !Nylon Me és a saját nevem alatt dolgozom, a legfrissebb anyagokon, közben pedig néhány banda produceri és dalszerzői-hangszerelési feladatait „intézem”.

Sz.G.: -A Memento Mori klub vendégeként „visszatérőként” ugrottatok be a !Nylon Me-vel. Érzésem szerint a banda a mainstream irányába tartott az undergroundból indulva, aztán már nyomta a rádió, felléptetek több nagyobb név társaságában, majd kisebb csend következett. Most újra aktívak lettetek, friss felállás, új EP (Quartz) és ígéreteket szerint még több audiovizuál várható... Miről szól az új !Nylon Me, mik az elképzelések?

T.B.: -Igen a múlt évben jött egy kis északi fuvallat ami besodorta az egyik dalt a rádióba. Ma már nem gondolom ezt meghatározónak, sőt ékes bizonyítéka lett annak, hogy ha tudod a receptet akkor menni fog. (csak a produktum marad gyenge, mint a 80%-a rádiós daloknak) Az előbb

említett folyamatos változást fenntartva a legújabb felállásban szerepet kapott az élő dob. Ezzel tovább fokozva az energiát és dinamizmust, mely ellenpontozni hivatott a programozott tektonikus ciklikusságot. Egy szabadabb irány látszik kristályosodni, mely még nyersebb és tisztább közlést eredményezhet. Nem szeretném egy attitűd mögé rejteni az információt, ezért várok ettől a formától sokat. Reméljük értő közönségre is talál!

Sz.G.: - A honlapotok, vagy a lemezpromók, egyáltalán minden Téged körüllegő produkció karakteres vizuális benyomást kelt, nyilvánvalóan sokat hozol az eddig tanultakból (festészet/vizuális kommunikáció szak). Nemrég nyílt kiállításod „A lovakat lelövik, ugye?” címen. Az a kortárs nyelvezet, ami Nálad tetten érhető, számomra nehezebben kódolható, túl modern. Beavatnál a munkáid szellemiségébe, az alkotói folyamatba, eddigi képzőművészeti eredményeid bemutatásával?

T.B.: - A vizuális szegmense a munkáimnak sohasem külön születik a hallhatótól. Valamiért nálam ez össze van kapcsolva. A kép hang nélkül és a hang kép nélkül egy természetellenes állapot. Ezért az ilyen alkotások hiányérzetet keltenek. Ez a hiányérzet bizonyos esetekben eleme tud lenni a műnek, és ebben a pillanatban izgalmas dolgok szülehetnek. (pl.: Bukta Imre, David

Lynch) Szeretném a befelé ömlő információt úgy kitaszítani magamból, hogy szinte érintetlen maradjon. Ne kerüljön a képbe semmi felszínes vizuális szemérem elleni erőszak, vagy báj - ami eltereli a figyelmet a valóságról. Olyan szeretnék lenni mint egy gép amibe futószalagon ömlenek be a gépelt oldalak, és mindig a megfelelő mondatot húzza alá, emeli piederstálra. Ez elég a művészethez.

Ezen a „szaggyátott vonalon” kóvályogva próbálom meghatározni mondanivalómat, melynek szintén pregnáns eleme az egyszerűség és a minimalizmus.

A fent említett kiállítás nem ízesül teljesen a munkásságomba, inkább egy érdekes kísérlet, egy kedvelt mű, és annak mai vonatkozásának „NEM” illusztrációjára - és mint ilyen, természetesen ehhez is készült (készül) egy hanginstalláció. Egy-egy karakteres eleme a kiállításon is megjelent (pl.: a minden zajt patahanggá alakító algoritmus), és néhány foszlánya mai napig készül, jelenik meg alkalmanként.

Nagyon ambivalens hatások értek a mű próbáira járva, és ez inspirálta a zenei anyagot. A saját nevem alatt készül, és hamarosan egy teljesen friss - live act - produkció is érik belőle.

A napokban alakult ki a végső formája. Sokkal személyesebb, intimebb világ mint egy zenekar. Ezt a produkciót önálló képzőművészeti produktumként keze-

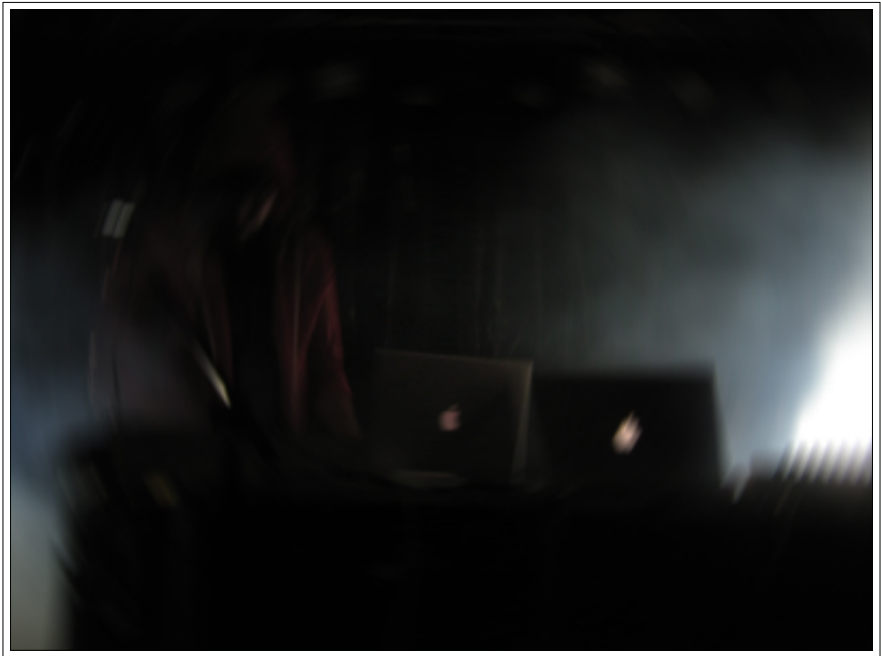
lem egyszerre hatva szemre és fülre.

Sz.G.: - Legutóbbi levélváltásunkor pont a fent említett kiállításodra készültél, ami kiegészítője az azonos című darabnak a Vígszínházban. Eszenyi Enikő rendezésében mutatták be, itt a színházi hanganyag készítéséhez is közöd van. Pontosán miről van szó? Civil foglalkozás, vagy egy újabb önkifejezési terület számodra a színházi munka?

T.B.: - A színházi munka mindig is izgatott, de ebben az esetben nem erről van szó. Bizonyos színházi hangulatok nagyon érdekes hatással dolgoznak a mai közeg-

ben. Számomra ez valóban egy „reflexió” volt, ahogy hirdettük is. Új értelmek, új közegek, megindító sorsok. Az emberi színjáték megerőszkolása, hogy érvényes tudjon maradni a híradó és egyéb vámpíros örületek között. Nehéz egy 20m²-es színpadon felülmúlni a Baywatch csillogását, vagy a C.S.I. kétmilliószor ismételt lassított vér és spermacseppjeit. Furcsa helyzetben van a színjátszás, de remélem fenn tud maradni valahogy, és egy színházjegy nem csak egy elballagott eminens tinilány ajándéka marad a nagyszülőktől!

SZELEVÉNYI GELLÉRT

Az 1455-ös esztendő az európai könyvnyomtatás történetének kiemelkedő éve, ekkor jelent meg a - Gutenberg főművének tekinthető - 42 soros Biblia. Elkészülte öt évet emésztett fel szorgalmas, kitartó munkával és a kor egyik legnagyobb vállalkozásává vált. Számos találmány és meglévő eljárás összekapcsolása, egyszerűsítése, átalakítása révén érte el, hogy az addigi lassú és költséges másolást egy gyorsabb és olcsóbb sokszorosítási eljárással váltsa fel.

A XIII. századot megelőzően - a középkorban -, kizárólag a kolostorokban működő másoló- vagy írószobák (scriptorium) szerzetesei, írnokai végezték a másolás fáradtságos munkáját. Hosszú hónapok alatt egy-egy kódex készült el, amelynek kivitelezését teljesen önerőből végezték (pergament gyártottak, tintát főztek, díszítették az oldalakat, elkészítették a kötést). Ráadásul ezek az elkészült latin nyelvű műalkotások nagyon szűk rétegnek készültek, szinte önmaguknak másolták. A nép számára az irodalom sokáig csak szóban terjedt - dalnokok, színjászok, vásári játékosok által, vagy éppen a templomokban a szentírás tanításai -, nagyon magas volt az írástudatlanok száma, valamint hiányoztak az anyanyelvi írások.

A XIII. században, amikor megjelentek az első egyetemek (universitas), szélesebb kör igényelte a papírra vetett szót. Papírra, mert ekkor már az olcsóbb

papír került egyre inkább előtérbe. A másolás módszere maradt a régi, de most már pénzért, az egyetemi hivatalnok (stationarius) által megbízott hallgatók rótták a sorokat.

Az egyre jobban polgáriasodó Európában fokozottabbá vált az érdeklődés a könyvek, az olvasás iránt. Megnövekedett az igény az olcsó könyvekre, szükségessé vált a nagyobb mennyiségben történő könyvkészítés. A nagyobb mennyiség és a kézzel történő másolás magában hordozza a hibázás egyre gyakoribb lehetőségét. A könyvnyomtatás megvalósulását egyre inkább sürgette az idő. Az első könyvnyomtatók fatáblákra vésett teljes oldalakat nyomtattak - ez csak nevében volt nyomtatás, valójában hengerrel, kefedőrszöléssel vagy kézzel simították a papírt a vésetre. Hátránya: az oldalak kivésése időigényes, a nyomat szempontjából egyenetlen - nem sík - felület bizonytalan lenyomatot ad. Nagy terjedelmű művek esetén, szinte képtelenség minden egyes oldalt kivésni.

A mainz-i születésű Johannes Gutenberg - édesanyja családi nevét vette fel - (1394-1468) patrícius családból származó aranyművesként kezdett foglalkozni a könyvnyomtatással. Ifjúkoráról semmi írásos emlék

nem maradt fent, így csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk, mint életének számos részét illetően. 1421-ben családja elhagyni volt kénytelen szülővárosát a helyi nemesség és polgárság között kitört háborúk miatt. Feltételezhető, hogy ekkor bejárta a környező kereskedelmi- és iparvárosokat, majd kitanulva számos szakmát kezdhetett bele élete és a kor egyik főművébe.

1434-től Strassburgban ötvösmesterséggel foglalkozott, amelyben egyre nagyobb hírnevet szerzett magának. Tanítványai, Andreas Dritzehn és Andreas Heilmann - akiknek aranyművességet, tükörkészítést és drágakőcsiszolást tanított - tandíjként kapott anyagi támogatásával kezdett bele első kísérleteibe az 1436-1438-as évektől. Az anyagi támogatáson túl - szerződés kötést követően immáron társakként - kezük munkájával is aktívan segítettek a feltalálót, némaságot fogadva, a találmányt titokban tartva. Dritzehn hirtelen bekövetkezett halálát követően, bátyja - Jörg Dritzehn - követelte a független kézműves társaságtól testvére örökségét. 1439. decemberében perre vitte Gutenberg a vitát, és hosszas tárgyalás után igazságot nyert.

A strassburgi évek alatt már készítették könyveket, feltételezhetően először a Donatusokat (Aelius Donatus IV. századi latin nyelvű) nyomtatták. Kis terjedelme, gyors előállíthatósága remek belépő a vállalkozás beindításához.

Sajnos csak laptöredékek maradtak fent belőlük.

•

Gutenberg nagyon jó érzékkel felismerte a könyvek sokszorosításának lehetőségét, éppen csak a megfelelő eszközöket és módszert kellett kidolgoznia. Tanulmányozta és ismerte a rokon kézműves szakmákat (könyvkötő, aranyműves), az általuk használt szerszámokat és berendezéseket megépít(t)ette, kombinálta egymással.

Az acélbélyegző tekinthető a találmány kiindulópontjának, a hegyére vésett betű (patrica) hordozófelületbe - pl. fémbe - ütve képezte a matricát, ami a kikísérletezett betűfémmel kiöntve adta a pozitív domborműt, az öntött betűt (forma). Meg kellett oldani a betűk egy síkon fekvését, a sajtó alá kerülve egyformán érnék a papírt. A megoldást egy állítható falakkal ellátott fadoboz jelentette: a betűlécek magasságát, szélességét - pl. az m és i betűk eltérő szélessége -, a betűk egyenes soron futását lehetett állítani a kívánt mértékre.

A betűk tovább vándoroltak a szedővasba (winkel), amiben kialakult a kívánt sorszélességre állított oldal. Ez került a sajtó alá - ami két függőleges oszlop egy keresztgerendával összekötve, a gerenda közepén egy csavarmennettel, aminek alján a nyomótégely végezte a préselést - egy

AZ EREDETI GUTENBERG-SAJTÓ

kihúzható fiókszerű keretes lapra (fundamentum), a nyomóformára a festékező labdaccsal hordták fel a festéket - amit szintén hosszasan kísérleteztek ki. Az előre benedvesített papírt a fundamentumhoz kapcsolódó fel-le hajtható második keretbe helyezték. Ahhoz, hogy az ív mindkét oldalán a sorok fedjék egymást pontosan kellett igazítani a papírt, ezt segítette a keretben fészkelő hat tűből álló punktúra. A papírt mindig ugyanott szúrták át a tűk - és átfordítva az ívet -, a lyukak megfelelően a helyére vezették, így a másik oldal nyomását készítve az ellentételes oldalon fekvő sorok fedték egymást. Egy ívre több lapot nyomtattak, de egyszerre csak egyet, mindig meg kellett várni a papír száradását.

A nyomdászati munka szigorú fegyelem mellett zajlott, összehangolva egymás mellett végezték az egyes műveleteket: betüöntés, szedés, festékezés, nyomtatás és korrekciózás.

•

1444-ben - más források szerint 1447-ben - már Mainz városában tartózkodik - sokféle találgatás felmerült az okot kutatva, miért is hagyta el Strassburgot -; német Gutenberg-kutatók erre az évre datálják az első német nyelven nyomtatott művet, az úgynevezett Sibyllenbuchot (verses jóskönyv). Sorozatosan készültek a kalendá-

riumok, iskolakönyvek, jóskönyvek - közben tovább tökéletesítette találmányát hatalmas anyagi áldozatokat hozva. Kitűnő üzleti érzékkel ezeket a műveket egy évre szólóan, német nyelven készítették, így biztosítva évről-évre kelendőségüket.

Egy következő szerződés keretében - 1450-ben -, Johannes Fust ügyvéd finanszírozásával megteremtette könyvnyomtató műhelyét. Nem sokkal később, 1455-ben Fusttel is perben állt, nem tudtak megegyezni a nyereség felosztásán - a per végkimeneteléről nem maradt fenn hiteles írás.

Ez az öt év, ami végül perrel zárult Gutenberg főművét rejti magában, a latin 42 soros Bibliát.

A felhasznált gótbetűk típusai 290 betűjelt tartalmazott - a folyamatos munkához kb. 46800 betűre volt szükség -, amelyek a kézzel írt misekönyvek írását utánozták, lemásolva az akkori kézírás harmonikusságát. Egy szedő, egy nap, egy oldal. A két-hasábos szedést többen végezték egyszerre - a munka előrehaladtával 6-8 segéd is dolgozott a műhelyben -, külön fejezetekkel - ezt az eltérő helyesíráson lehet nyomon követni -, párban dolgozva. Gutenberg a takarékoság jegyében több módosítást is eszközölt a szedés és nyomtatás közben. Az egyik érdekesnek mondható változtatás a laponkénti sorok számát érintette. Induláskor 40 sor került egy lapra, a

Regū

libros diuisus ē. **M**omus hēst. **P**reg:
ica hūc p̄ter ueritas legio libri uiginti
duo: id ē moysi quinq; et p̄ph̄as octo:
agioſophoy nouē. **Q**uamq; nōnulli
ruth. et euodh inter agioſographa ſcrip
tione. et ip̄o libro i ſuo p̄unt numero
ſupp̄eādoe: ar p̄ hoc eſte p̄ter legio
libros uiginti quos quos ſub nume
ro uiginti quatuor ſeu oꝝ. apocalip̄is
iōh̄is induit. adorantes agrū. et co
ronas ſuas p̄ſtans uulūb̄s offerēt:
ſanūb̄s corā ſuo: aialib̄s oculatis
anet et raro id eſt in p̄m̄cū et in ſuay
reſp̄c̄c̄ib̄s. et iudicēlla uocē clamā
bus. ſandus. ſc̄s. ſc̄s. d̄no deus omni
p̄m̄c̄s. qui erat. et qui eſt. et qui uēnī
eſt. **H**ic p̄logos ſcripturay quali gal
leani p̄m̄c̄p̄i. d̄n̄b̄s libro quos de
hebreo uēnī: i la uū uēnī p̄m̄c̄:
ut ſicut ualeam? quinq; p̄tra hos ſc̄
inet apoc̄apha et p̄uendū. **A**ḡic̄
ſap̄ta h̄ uulgo ſalomōis inſcrib̄t. et
iſu ſilij ſerach lib. et iudic̄. et thobias
et paſtor nō ſūt canonē. **M**achabos
p̄m̄c̄ libri. hebraicū rōm. Sed̄ grec̄
ē: qd̄ t̄ ip̄a p̄h̄raſ̄. p̄b̄ari p̄m̄c̄. **Q**ue
cū ma ſe habeāt: obſc̄ro et lator. ne la
boram meū reſp̄h̄m̄ōnē ſc̄m̄c̄s aut
quoy. **I**n rōp̄lo d̄n̄ offerēt unūquiq;
qd̄ p̄m̄c̄. **S**ilij aut; et argum̄ et lapi
des p̄m̄c̄oſo: alij diſc̄ et purpuram et
corā offerēt et ianūdū. **N**o diſc̄i bene
aḡic̄. ſi obulec̄m̄ pelles et cap̄ay
p̄loſ. **E**t tamē ap̄lo corrup̄ibili ora
uēa magis neceſſaria iudicat. **U**nde
et corā illa r̄p̄gnac̄i pulch̄itudo. et
p̄ ſingl̄as ſp̄c̄oſ recte p̄m̄c̄. ſuureq;
diſc̄itudo p̄lib̄s rōp̄i et alioſ: ard̄o r̄
q; ſol̄o. et inuēnī r̄ubrū. ea h̄ uil̄io
ra ſūt. p̄h̄id̄t. **L**ege rōp̄o p̄m̄c̄ ſamuel.

et malachim meū. **M**ā in quā meū.
Quinq; eū ceterius uerando. et am
tando ſollicito. et didicim? et rōm̄o?
uēnī ē. **E**t cū ſuūlegio qd̄ ante uer
bas. ut inſerim me ſc̄m̄c̄o ſi gr̄e?
ro: ut parafraſi ſi in gr̄ano; quāq;
michi d̄m̄no ſc̄m̄o nō ſim. m̄raſe
me quip̄ā de hebraica ueniat. **L**ate
ſi incredulus ro. lege grecos rōd̄os et
laēos. et al̄t cū h̄yo op̄uſculis h̄ uup
mēd̄m̄o: et ubiq; diſc̄p̄are in
ſe uidero. in rōp̄o quilibet h̄breo.
cui magis accōm̄d̄are debeas ſc̄m̄o:
et ſi noſtra ſc̄m̄c̄uē. p̄m̄c̄o qd̄ cū nō
ſc̄m̄c̄s uerborū: ut i rōd̄e loco meū
ſicut diuinat. **S**ed et uos ſamuel
xpi rōp̄o h̄ d̄n̄ diſc̄itudo p̄m̄c̄ ſc̄m̄o
ſc̄m̄o in rōp̄o uiginti cap̄ay. h̄ nequaq;
ſaluare q̄uam i ſp̄uſc̄o. quib̄
iā ad p̄m̄c̄ xpi aſc̄id̄: ut corā laetant
res rantes. qui aduēnī me r̄b̄ido r̄e
deſc̄id̄. et arcuāt̄ aut̄. ang; in rō
ſe d̄oſo arbitranē ſi alioſ d̄c̄at̄:
oranomū uerā. d̄yppo opponas.
Ego ſc̄m̄c̄s humilitatē meū. illi? ſc̄m̄c̄
ſc̄m̄c̄at̄ r̄c̄d̄o. **D**ic̄ aut̄ d̄m̄o
uias meas: ut nō d̄m̄c̄ i ſingua
mea. **P**oſui ori meo aſc̄id̄: cū con
ſiſt̄t̄ peccato: adūſū me. **O**bm̄c̄u
et humilitatē ſū: et ſc̄m̄c̄ de bono.

In rōp̄o p̄m̄c̄ libri rōp̄o capitulū p̄m̄c̄

Dic̄ uir unus de ra
machim ſophim
de uſge r̄p̄h̄aim:
et nomē a? h̄ d̄c̄ha
ya. ſc̄m̄c̄o iſc̄m̄c̄o.
ſilij helu. ſilij thau
ſilij ſup̄h̄. ſc̄m̄c̄o: et habuit duas ux
oro: nomē unū anna: et nomē ſc̄m̄c̄
ſc̄m̄c̄o. **F**ruēq; ſc̄m̄c̄o ſilij: anne

betűléc méretének csökkentésével - először közsőrülték, végül újra öntötték az egész készletet -, 41 majd 42 soros hasábok kerültek nyomtatásba. Ezzel csökkent a várható terjedelem, amivel a felhasználandó - drága - pergamen mennyiségét sikerült kurtítani.

A másik jelentős módosítás a rubrikajelek (vörös mondatkezdő jel) nyomtatásának elhagyása - kétszer kellett egy oldalt a sajtó alá rendezni, először fekete- majd vörösnymásra. Az így elhagyott műveletet kézzel, utólag pótolták, ezt segítette az erre a célra nyomtatott Tabula Rubricarum című utasítás.

Szintén az olcsóbb előállítást célozta, hogy csökkentette a pergamenpéldányok számát és a papírpéldányokét emelte. A részben kieső pergamen íveket papírral pótolta, de ezek már az új betűkészlettel lettek szedve, így eltérés mutatkozik az azonos, de más alapanyagú (papír-pergamen) fejezetek sorainak száma között.

A Bibliához négyféle vízjegyjű papírt használtak, ebből szintén lehet következtetni a munka folyamatára: melyik quaterniot (négyesív: egy ívre négy lap kerül) mikor nyomtatták. A papírt más forrásokból szerevezve, mindig az aktuálisan szedett fejezetek nyomtatásához használták - a fejezetek szedése nem követte a Bibliában elfoglalt helyüket.

Az 1282 lap rubrikálása, a kezdobetűk illuminálása - azaz, a 170 iniciálé festéssel történő kiemelé-

se, díszítése -, a folyondárdíszek és a kötés - két kötetben - további egy évet emésztett fel, ezt Henricus Cremer vikárius készítette.

A tényleges példányszámról nincs adat, csak becslések alapján megállapított számokkal lehet tállalkozni: a papírpéldányt 80-150, a pergamenpéldányt 30-35 darabra tartják.

Az elkészült mű hatalmas siker lett, elindította azt a folyamatot, aminek során sorban nyíltak a könyvnyomtató műhelyek és hamarosan megjelentek a más mesterek által készített Bibliák - is -, nemcsak latin nyelven.

A 42 soros Biblia készítése közben, természetesen más nyomtatványok is elhagyták a műhelyt, erre szükség is volt, hiszen a Biblia hatalmas vállalkozása csak hosszasan tért meg. A műhelyből ugyanúgy kikerültek a jól bevált Donatusok, mint a búcsúlevelek - ezekre kezdetben 2000 példányos megrendelést kapott Gutenberg, később a megrendelések a 10000 példányszámot is elérték!

1455-ből III. Callixtus pápa 25 lapos, német nyelvű törökbullája, valamint a 9 lapos Türkenkalender (Török kalendárium) maradt fenn.

Egy másik Biblia, amit szintén neki tulajdonítanak, a 36 soros Biblia tele van ellentmondásokkal. Összezapott, helypazarlóbb szedés (1768 lap, 3 kötetben) - maga-

sabb költségek -, sajtóhibák, igazi visszalépés lett volna számára. Feltételezhetően a régebbi betűkészleteit eladta és azzal készítette egy másik műhely.

Utolsó, fennmaradt munkája 1461-ből származik, egy nyílt levél, amit a mainz-i hatalmi csatározásokban résztvevő - és hatalmától megfosztott - Dietrich hercegérsek rendelt meg. Az új hercegérsek, Nassaui Adolf katonái segítségével elűzte elődje szimpatizánsait, köztük Gutenberget is. 1465-ben egy frankfurti kitérő után visszatérhetett Mainz-ba, ahol is az udvari személyzet tagjává tette - az ellenfeleivel közben kibékülő - Nassaui Adolf.

Utolsó éveit - a betűöntésnél felhasznált ólomtól sújtva - vakon töltötte. 1468-ban bekövetkezett halála után személye lassan elhalványult és megfosztották találmányától, ugyanis kolofon (zárószöveg, ami a könyv készítésére vonatkozó adatokat tartalmazza) nélküli könyvei némák maradtak védelmében. Mások vették át helyét a találmány kiötlőjének személyében. A XVIII. és XIX. században megtalált okle-

velek alapján viszont bebizonyosodott, hogy igazak a feltételezések, ő a feltaláló. Összehasonlításos, kizárásos technikával felkutatták a névtelen ősnymotványokat és a sajátosságok alapján rendezték azokat neve alá.

Strassburg és Mainz, mindkét város magáénak követeli a találmányt - ez nem is csoda, hiszen jelentőségének nagyságát az elmúlt évszázadok mindennapjai bizonyítják. A folyamatos fejlődés őt sem kerülte el, helyenként csorbát szenvedett a hagyomány, de a végeredmény vigaszt nyújthat...

Felhasznált irodalom:

Fitz József: Gutenberg. Hungária, Budapest, 1940

Novák László: A nyomdászat története. Világosság, Budapest, 1928

Georges Duby: Emberek és struktúrák a középkorban. Magvető, Budapest, 1978

LELOVICS ZOLTÁN

B OR ÉS VÉR

Vér és bor.

A pusztában, széltől cserzett, filces hajú, büdös aszkéta, szájába homokot töm marékszám.

Felvágott ereiből a vér spriccelve prófétálja a versengő kort, felakadt szemmel üvölti látomásait. Ezerféle gerjedt, sivító zajjal őrvjög a Sátán! Városok zuhannak az egekből beton robajjal, azbeszt sivatagok talajára. Komputerek processzorai számolják a hullámzó időt és a vonagló pénzt.

Vér és bor.

A hatalom vastag nyakú követi tömlőkbe gyújtik erőmet. A kádakban, melyekbe ömlesztik könnyeim, gázfejű tirannusok fürdenek. Milliárd élet tanulsága lerotál az óriási lefolyórózsákon, egészen a pokol fenekére. Szívverős hajnalon izzadtan számat vetek az eddig éltekkel. Csalódás vagyok, fenyőfából számalmas bábbá farigcsáltam magam, de a rettegésen nem léphetek túl! Önmagam hóhé raként fekete hegyormon állva bűnhődöm.

A völgyben, mint örült gyermek-flagelláns, menetelek. Korbácsként önmagam véres hátán csattanok.

Bor és vér.

Szépnek álcázza magát a részeg táj. Ragyog a napfény, szörnyű gyanúm, hogy festett díszlet az egész látkép. Ott, távolban a kisváros, templomtornyával csak festmény. Nem tudom milyen messze van, öt, esetleg tíz méter lehet a táv. Ha nem húznák odébb mindig, mikor a közelébe érek, megtapogathatnám, érezném a festék terpentines illatát. Talán sikerülne lekaparni! Mőgénézhetnék!

Miért mozog itt minden? Mi nek ez az egész színház? Minek a felhajtás egy nyomorult fenyőfabáb kedvéért???

Bor és vér.

Keringek, keringek saját magamban, vonalak és színfoltok körül. Kell, hogy legyen elég időm megszemlélni belső szerveim, még ebben a nagy száguldásban is! Magam vagyok, hiába üvöltök, csak a saját nevetésem rá a válasz!

A Teremtő ezért sokszorozza idegenként önmagát, vákuumának gyógyírjaként???

Szólószemként kezdtem, borrá lettem,

Önmagam ittam meg, lerészegedtem.

KOVÁCS ROLAND

A Világ rengeteg maszkot visel - és vonultat fel.

A maszkok (tovább) hordozzák készítőiket (is). Rejtegetik őket - akár viselőjüket -, rétegződött rész(let)eiket mutatják, sejtetik elő újra - és újra...

A készítőik magukban hordják elkészített maszkjaikat (legalább is), azok töredékeit: a kész - és a készülő titkok, jel(kép)rendszerek felmutatásaival arányosan...

A megrendezetten kaotikus „ünneplést” kiszolgáló (az év utolsó első napján használatos): Süsü-Batman-Vámpír-Miss Röfi...-álarcok kevésbé - és máshogyan érintenek.

A magány - és szomorúság fölé illesztett bohóc-arcok; az állandóan vigyorgó, tömegeket befolyásoló maskarák, kampányarcok megint csak más ügye(ke)t szolgálnak - s igen távol állnak...

Vannak hierarchikus maszkok.

Vannak örök(letes) szakrál-maszkok, öröklődő panasz-maszkok (mamaszkok), berögződött - és alakítható grimaszok, halotti lepel-maszkok, embrionális burk-maszkok...; vannak archaikus, mitologikus, spirituális, fiktív, vagy idealizált maszkok...

Vannak varázsló - és gyógyító-maszkok, démoni maszkok (az ördög sok-ezer arcának maszkjai); vannak vonzó, tiszta (de kiismerhetetlen) angyali maszkok; vannak törzsi tetováltmaszkok (alkalmi jellegűek - és örök érvényűek);

vannak szinte viselhetetlen, sokféle anyagból eszákábált, komplikált (akár tibeti, nepáli...) félelmes-rituális maszkok...; vannak a „civilizált”, jelentés-vesztített, spekulatív tetovált-maszkok (a „teljesség igénye nélkül”)...

Vannak „egész alakos” maszkok: ezek álruhák, pózok, kényszeres szerepek - és esetleges, kreált meztelenségek (belsőleg csillogó, réteges ruházattal felvértezve...) - A média elvárásolt, gyönyörködető (a virtuális esztétika „könnyen kapható”) maszkjai...

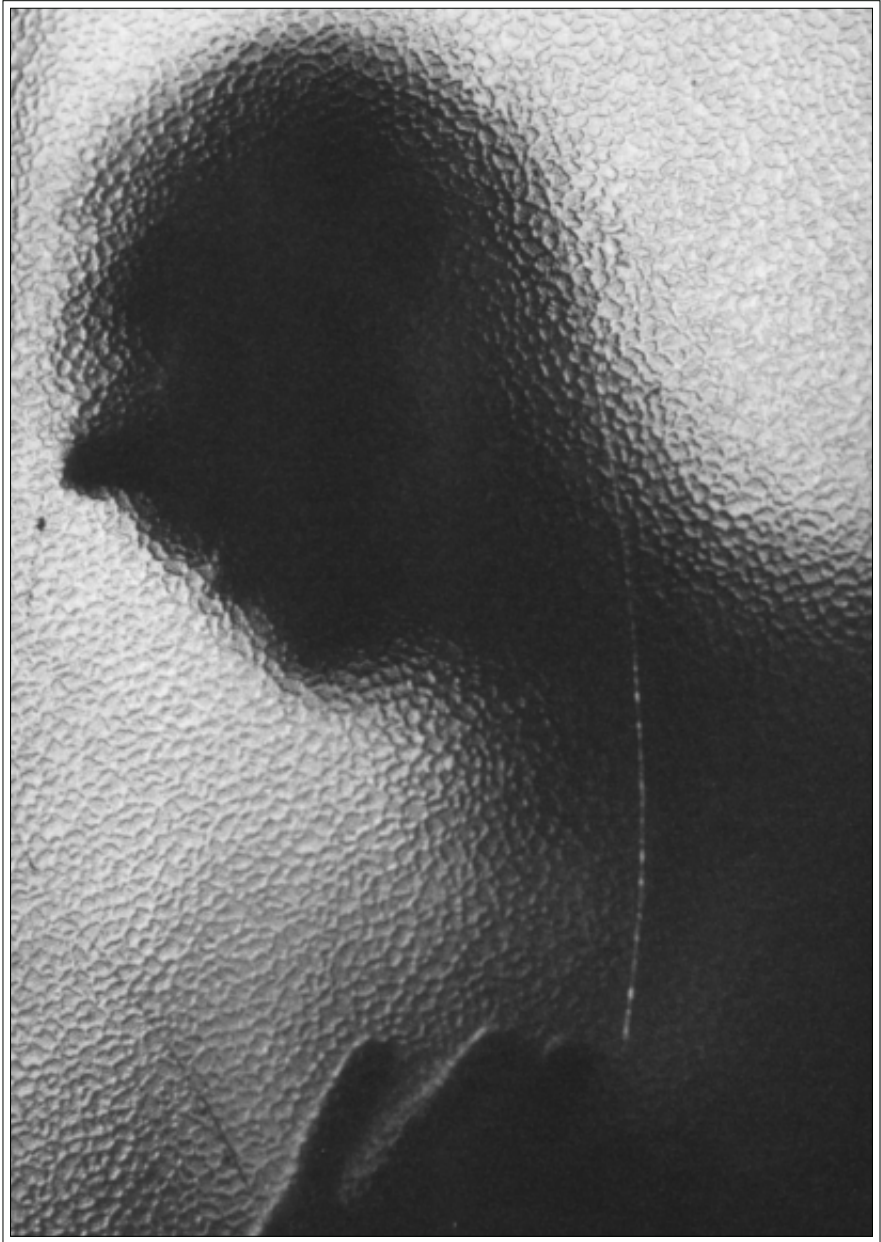
Imago = Álarc - Képmás - Lárvarc.

Imago = Álarc - Képmás - Lárva(arc).

Létezik olyan alkotó, akinek az egész élet(műv)e egyetlen nagy Maszk (folyamatos elkészítése).

Nevek és képek sorakoznak, vibrálnak - és merülnek el bennem, hogy kútfőm lépcsőin át aztán: emlékezetem „kiállító”-termeiben ismételten (és váltakozva) megjelenhessenek.

E művek fontosságáról, szerepéről... nem kívánok értekezésbe bocsátkozni; főként nem merényelem alkotóikat pszichoanalitikus boncolgatásokkal; csupán a maszkokon-való elmélkedés automatikus sodrait próbálom (szöveg által) egyféle mederbe terelni...; hogy a folyam(at)ból egy-egy maszkot kiemelhessek...

Intermezzo

Sokakban lappang a („szakrális”) fölvetés: el kell pusztítani a hordozott maszkot, hogy saját arcukkal élhessenek... - Am a „saját” arc mögül is fölsejlik (majd elhatalmasodik) egy halhatatlan (talán az elődöktől reánk maradt, be nem teljesített), valahonnan ismerős maszk... - És ez így lehet, ki tudja meddig...

Ezek egyféle látens maszkok, amiket nem (biztos, hogy) saját akaratumk hív elő: időről-időre...

•

Jönnek Goya vízió-maszkarái, a Caprichos - „Szeszélyek” - lapja-iról előbukkanó, vagy a „Háború borzalmait” megtestesítő, óriás maszk-révülések...

Jönnek Archimboldo szétmálló zöldség-gyümölcs arcai (Bosch gyötrődő mutánsaival találkozáva) - s groteszkumukkal túlélnek minden romlékonyságot...

Megjelennek Ion Mincu redőzött, lebernyeges bőrű, nyakkenőnyelv-orrú - és hüllő-ruházatú, taréjos küklöpsz-rajzai (melyek: a dadaisták előfutárának tekintett, román származású Urmuz szövegeihez készültek).

-Urmuz fiatalon agyonlőtte magát. Eltűntéről csupán a Bonctani Intézet hatósági jegyzőkönyve maradt fenn. (Algázy & Brummer, Cotadi & Dragomir, Ismail & Turnavitu: megírt alakjai a múlt század izmusainak ködjében botorkálnak...)

Fölbukkannak Kirchner mez-telen leány-maszkjai és Emil Nolde táncoló - illetve csendélet-maszkjai (sárgán és vörösen vi-gyorogva)...; majd Otto Dix „új objektivitással” készített, torzult szépségei...

Elém lépnek - sokszor szimul-tán és aggodalmasan - Gaál József „Bolond”-jai, a látszólag mitologikus (és csak „testi” mi-voltjaikban drasztikus), önnön kereteiket kinőtt, ám más terekbe át-növő, zavart - és nyugtalan ki-sugárzásukon túl is egységes bi-zonyosságot árasztó alakjai...; illetve: nem csak „Álomban léte-ző”, többszörös rétegeken át tá-togó-lélegző, szögecselt-foltozott arc-maszkjai...

Köröttem nyüzsögnek Zdzisław Beksiński durván bevarrottszájú, bőrrel, kővel, csontokkal befala-zott, élve magukbatemetett je-lenségei, arc(talan)-maszkjai...

(A világtól - főleg az emberek-től - való folytonos fóbia - és ret-tegés is bizonyos „védő”-maszkok készítését vonhatja maga után.)

Beksiński szuggesztív festmény-látományai, ember-szörnyetegei, „utópisztikus dimenziókban”, vagy csupán hátterek nélküli „sehol-okban”...: a művész pre-mutációi, magányát, létét meghosszabbító „halotti maszkjai” is lehettek (volna)...

-Ha nem tudnánk, hogy Beksiński az efféle definíciókat - és az általa-nos felosztások trivialisát „jobban kerülte még a pestisnél is”... - Ó sok

éven át élt teljesen visszavonultan, mígnem 2005. 02. 22-én (talán egyetlen) barátjának a fia - akit még lakásába beengedett -: tíz kés-szűrással végzett vele. - „Megszabadítva zárt-ságaiból” e zseniális munkák létrehozóját...

•

A közelmúltban belém-exponálódott egy fotográfia: Pap Gyula a Bauhaus mozgalom tagjaként, német területen (színházi kísérleteinek keretében) a harmincas években készítette Maszkos tánc című képét, melyen egy álarcot viselő, jelmezes pár látható. - Az egyik alak a másik fejét (mint egy talált, megszeretett, letépett fejet) szorítja saját vállához, kebléhez - s a fej már valóban elválík önnön törzsétől...; így táncolnak: nemtelenül, a groteszk maszkok mögé rejtve (talán éppen azonosuló) arc-kifejezéseiket...

(Révai Nagy Lexikonában ez áll: „Maszk, tulajdonképpen álarc, aminőt a klasszikus ókor színészei színpadi szerepeiknek megfelelően használtak. Az újabb színészetben az arc mesterséges elváltoztatását (festék, paróka, szakáll, stb.) értjük alatta, mellyel a színész arcát a játszott szerephez idomítja. Az illúzió keltésére igen fontos és ezért igen sok érv szól az ellen az újabb irány ellen, hogy a színész lehetőleg természetes arcával játsszék. Színpadi

maszkoknak nevezik a típusá vált színpadi alakokat, mint pl. a *gracioso*, a *Pantaleone*, a *clown* stb.”)

•

Több éve már, hogy gyakran megjelennek (hétköznapijaim termeiben) Joel-Peter Witkin fotográfus többnyire csonkított ember-torzói. - Alvilági jelen(et)ein, preparált aktjain is minduntalan szerepelnek (a már) értelmüket vesztett álarcok - és az átértelmezett, kegyetlen maszkok...

(Alfred Jarry és Antonin Artaud képzelt, mély színház-labirintusainak díszletei között: visszatérő fél-álmaimban találokoztam hasonló lényekkel...)

A sors maszkjai letör(öl)hetetlen pecsétek.

Sok esetben betegség - illetve büntetés-maszkok.

Egy-egy életen át hordozott „arc-lenyomatok”, melyek megfejtethetetlen üzeneteket is rejthetnek...

- Tizenkét éve foglalkozom szellemi-testi fogyatékkal élők (gyermek, felnőtt, öregek) fotográfálásával.

(A szavak, a fogalmak... itt tehetetlenek.)

Közülük - is - sokan: a fájdalom - és a szeretet(hiány) maszkjait hordozzák...

(Betűim mögött: már hallgatás.)

NAGY ZOPÁN

„Minden dolog csak jelkép”

A Szent Dionysios templom falán sorban ikonok voltak, a középső kép Krisztus pokolraszállását ábrázolta, amint két karját kitárva magával húzza a koporsóból kikelő holtakat. Anastasis, a feltámadás ikonja. A szerzetes, akire a templom gondját bízta, már olyan régen szolgálta a szentélyt, hogy képtelen volt felidézni azt a napot, amikor feladatával megbízták. Rendszeresen megtisztította a kis templom ikonjait, ügyelt a berendezés tisztaságára, művelte a veteményest. Minden nap ötször elénekelte a hálaadó himnuszokat, és megcsókolta sorra az ikonosztáz szentjeinek képét. Gyülekezete már régen nem volt, talán öt év is elmúlt azóta, hogy utoljára élő emberrel találkozott. Nem bánta. Egy valakit várt, akiről tudta, hogy egyszer fel fogja keresni. A 2010-es év derekán aztán egy autó parkolt le a templom bejárata előtt, az alig használt műút mellett. Szürke reggel volt, a közeli erdő mélységes csendet árasztott magából.

„Már most!” - gondolta a szerzetes, aki éppen fát aprított a főzéshez. „Miért siet úgy?”

Az autóból egy férfi szállt ki. Kissé ápolatlan benyomást keltett, kopottas bőrdzsekit viselt, vonásai durvák voltak. Már messziről látta a szerzetest, és ő is a férfit. „A lovag” - gondolta a szerzetes.

A férfi és a szerzetes köszöntötték egymást, majd egyszerre megindultak a templom nyitott ajtaja felé.

-Már vártalak. - szólt a szerzetes. - Megtaláltad a választ a kérdéseidre?

A férfi hallgatott. Leperegtek előtte életének eseményei, mindaz, ami az utóbbi negyven évben történt. Tudta, hogy egy nap ismét szembe fog kerülni a szerzetessel.

Egy ideig csak a kis templom kivilágítatlan, hűvös előterében várokoztak, majd a szerzetes kinyitotta az ajtót és beinvitálta az újonnan érkezettet. Az idegen férfi lassan, nehézkesen formálta a szavakat, mintha nehezeére esne a beszéd.

-Képtelen vagyok - kezdte, - megérteni, hogy miért nincs semmiféle titok. Amikor beléptem a rendbe azt hittem, megérthetem Isten titkait. De semmi.

A szerzetes felvonta a szemöldökét.

-Akkor nem sokat tanultál. - mondta. - Istennek nincsenek titkai.

A férfi haragos fintort vágott.

-Közelebb akartam jutni az igazsághoz, de rá kellett jönnöm, hogy nincsen semmiféle igazság.

A szerzetes bólintott.

-Te körülutaztad a világot, én pedig egész életemben a kolostorban vártam, hogy ezt megtudjam.

-Akkor hát mi értelme volt? - kérdezte a férfi. A szerzetes hallgatott.

-Azt mondták rólad, hogy te tudod az igazságot és még sincsen semmiféle válaszod... Amíg a kolostorban voltam azt hittem, te majd megmutatod nekem a Valóságot. De éppen a valóság cáfolt rá a tanításodra.

-Elmesélek egy történetet. -
mondta a szerzetes.

Sok évszázaddal ezelőtt, talán a XIII. század közepén élt egy ember, aki egész életében az igazságot kereste. Hercegi családból származott, s Aquitániában született, fényűző udvartartás közepette. Beleszeretett egy báró leányába, Provence-i Eleonóra, aki hatalmas birtok örököse volt, és szépségét a trubadúrok énekelték meg.

A herceg végül feleségül vette a lányt és hamarosan gyermekeik születtek. Gazdagok voltak, egy egész tartomány urai, jobbágyok ezrei művelték rengeteg birtokukat. Bejáratosak voltak a királyi udvarba, a herceg apja a király tanácsadói közé tartozott, s azt rebesgették, a király halála után az ifjú herceg fogja megkaparintani a régensséget. Eleonóra a királyné bizalmas társalkodónője volt.

Senki sem tudja miért, a herceg, nem sokkal második gyermeke születése után, egy reggel elhagyta a kastélyát, és soha többé nem tért vissza. Azt mondogatta, hogy az „igazságot keresi”. Felöltötte a templomosok egyenruháját és a szentföldre utazott. Átkelt a tengeren, ahol bizánci kalózok fogságába esett, azonban sikerült megszöknie, hogy részt vegyen Frigyes császár hadjáratában. Jeruzsálem ostromakor egyetlen csatában harmincöt ellenséges katonát ölt meg, levágott fejüket a sátra előtt tűzte lándzsára. Az egyiptomiak az ő nyelvükön Ahra-

am Al-Maut-nak „Eleven Halál”-nak nevezték, mert soha, senkinek sem kegyelmezett. A herceg úgy hitte, az igazság keresőit az úr védelmezi, és ez a hite életben tartotta a pestis idején, és megővta a csaták forgatagában, pedig mindig a legreménytelenebb küldetéseket vállalta magára.

Egyszer azonban, mikor két társával betört a Szultán táborába, az ellenség fogságba ejtette. Borzalmas sebeiből ugyan felépült, de eladták rabszolgának Egyiptomba, s innentől kezdve nem sokat lehetett hallani róla. Csupán annyit tudok, hogy egy-egy gazdag perzsa úr szolgálatába szegődött és hogy Szíriában Al-Malekh-nek, az alkimistának volt a tanítványa. Ezt követően látták Perzsiában és a Gangesz mellett, úgy tudják testőr volt és félelmetes gyilkos. Szenvedélyesen szeretett egy Dahlia-Lila nevű perzsa kurtizánt. Élete alkonyán egy elhagyatott kolostorban élt magányosan, valahol a nepáli hegyek között. Úgy tudják buddhista szerzetes lett. Gyógyítással foglalkozott, és arról lett híres, hogy érintésének mágikus ereje van, képes gyógyítani a leprát és a vakságot. A legenda szerint egyszer Kashmirban járva visszaadta egy anya halott gyermekének életét. A környéken hamarosan elterjedt a hír, hogy egy tudós fehér láma lakik az elhagyott barlangkolostorban, akinek csodatévő ereje van. A nép özönleni kezdett hozzá. Minden nap várakozott valaki a kolostor bejárata előtt. A kör-

nyékbeli falvakban szentként kezdték tisztelni, s úgy tartották Maitreya Bódhiszattva megtestesülése.

- És mi történt végül a csodatévővel? - kérdezte az idegen férfi.

- Megölték. - felelte a szerzetes.
- Egy lovag tette, Shao Cheng, aki az igazságot akarta tudni. Éjjel érkezett, valahonnan Kína irányából. Mielőtt lovaggá vált, szerzetes volt, híres filozófus, aki a Tao összes diszciplínáját tudta. De úgy érezte, hazugságban él, ez neki kevés. Napokon át beszélgettek.

- Amikor legutóbb találkoztunk, én voltam a lovag s te voltál a pap. - mondta a Csodatévő.

- Emlékszem rá, felelte Shao Cheng, Britanniában történt, amikor Claudius császár hadjáratot vezetett a britek ellen. A VII. légió megszállva tartott egy települést, Londiniumtól északra. Három csatát vívtunk a rómaiakkal, de ők mind a három esetben győzelmet arattak. Én Druida voltam, Cernunuoš istenség szent ligetének őre.

- Én a VII. légió egyik tribunusa voltam - felelte a Csodatévő, - a civil életben filozófus, Platon iskolájának követője, s beavatást nyertem az eleusziszi misztériumokba. Néhány művem is volt, a Timaiosz és a Phaidón kommentárjai. Te ismertél engem, holott sohasem találkoztunk. A negyedik, mindent eldöntő csata előtt beszélünk, mikor a légió már elsáncolta magát, és nyugovóra tért az erődített táborhelyen. Én az éj leple alatt

kilopakodtam a szent liget irányába, és te ott vártál rám.

- Elmondtam neked, hogy a Görögországban és Rómában jártam, ahol megismertem a sztoikusok, a platonisták és az epikureusok tanításait. Tudtam a kommentárokról, s azt is tudtam, hogy ide érkezel. Azt mondtam neked, körbeutaztam a világot, hogy az igazságot keressem. Szerettem volna megismerni a világegyetem összes istenének természetét, hogy aztán megismerjem az egyetlen egyet, az arc nélküli istent, ami mindennek a része, és aminek minden a része, ami egyszerre véges és végtelen, minden és semmi. De tudtam, hogy meg fogok halni a csatában. És ölni fogok. Nem fogok választ kapni a kérdéseimre.

- Képtelenség lenne. - feleltem én. - Senkit sem tudsz megölni, és semmi nem tud megölni téged. Csak nem hiszed, hogy bármit meg lehet semmisíteni ezen a világon, ami nem semmi már önmagában? Minden ami van, örök, csak a megnyilvánulási formája változik. A kérdésed is az.

- Tévedés. - válaszoltam akkor.
- Ismerem a tanításaidat, de tévedsz. Minden, ami a világon van, az itt és most van, én itt és most akarok választ kapni a kérdéseimre, nem egy elképzelt túlvilágon, sem egy másik életben. Bejártam Rómát, és jártam a Perzsák országában, voltam Görögországban és Szkítiában. Megismertem sokféle istent, de én csak az egyet akarom ismerni, amiből minden más isten

ered. Meg akarom tudni a terem-
tés miértjét. Ha minden örökkéva-
ló lenne, mi értelme lenne a
halandóságnak? Hogyan fogom ezt
megérteni, ha most meghalok?

-Nincs valóságos halandóság,
ahogy nincs valóságos születés
sem. Semmi nem valóságos abból,
amit annak vélünk. - mondtam ak-
kor. - Valójában sohasem szület-
tél, és sohasem fogsz meghalni. A
teremtésnek nincs miértje, mert
nincs teremtés sem.

-Akkor hogyan lehetne bármi is
örökkévaló?

-Magadnak kell rájönnöd.

-Másnap a rómaiak megtámad-
ták a britek utolsó erődítményét. -
mondta Shao Cheng. A legionáriu-
sok előrenyomultak, és sorra vissza-
verték a harci kocsik támadásait. A
szent liget lángolt. Emberek égtek,
és őrzöngve csapkodták magukat a
földhöz. A rómaiak kutyákat uszí-
tottak a falura, amelyek eleven fal-
ták fel a britek gyermekeit.

-Igen, emlékszem én is. - felel-
te a Csodatévő. - Arra is, hogy én
csaptam le a fejedet, amikor le-
mészároltuk a ligetet védelmező
harcosokat.

Shao Cheng meghajolt. - Való-
ban kiérdemelted a hírnevedet. -
mondta. - A következő alkalommal
Peruban fogunk találkozni. Én
konkvisztádor leszek, te pedig egy
inka uralkodó leánya. Egymás sze-
retői leszünk. Én a kereszténység-
re foglak téríteni téged, s te meg
fogod nekem mutatni az utat az

Örök Élet forrásához. Akkor alki-
mista leszek, és azt fogom gondol-
ni, az örök életet kell ahhoz
megtalálnom, hogy megismerjem a
Titkot. De az örök élet forrásából
méreg fog csorogni. - Talán való-
ban így lesz. - felelte a Csodatévő.
- Talán egészen máshogy. Találkoz-
ni fogunk. Shao Cheng meghajolt.

-Kiérdemelted a hírnevedet. -
mondta.

Másnap távozott a kolostorból,
s a Csodatévő kihűlve feküdt a
barlangkolostor padlóján. Torkát
átmetszette a Lovag pengéje.

Az idegen férfi bizalmatlanul
nézett a szerzetesre.

-Nem sokat értettem meg a ta-
nításodból. Talán magad sem érted.
Miért találkoznak csak bizonyos
korszakokban? Mi ennek a jelentő-
sége? Miért öli meg a lovag mindig
a szerzetest, miért kell megölnie?
Miért gondolja azt, hogy minden-
képpen él valaki a világon, aki tud-
ja a választ a kérdéseire? Sőt, azt
sem értem, miért kell lennie min-
dig valakinek, aki kérdez? Ha min-
den olyan egyértelmű, - ahogy te
véled - miért vannak egyáltalán
kérdéseink? A szerzetes hallgatott.
Végül csak ennyit mondott.

-Erre magadnak kellene rá-
jönnöd.

Eltelt bizonyos idő. Az erdő
csendjét hirtelen egy éles dörrenés
verte fel. Vér és agyvelő szennyez-
te be a Feltámadás ikonját. Valaki
kisétált a templom ajtaján.

PETŐ ZOLTÁN

Senkit ne tévesszen meg az esetleges áthallás a New Moon (erősebbeknek Twilight) felé, szó sincsen itt műanyag vámpírfilmekről hollywoodi limonádéről. A tavaly alakult Újhold verszene kar a magyar kortárs irodalom javából szemezget olyanok szellemét megidézve, mint Ady Endre, József Attila, Kosztolányi Dezső, Pilinszky János, Radnóti Miklós...

Szelevényi Gellért: - Talán a bizonyos vámpír-sorozat miatt „trendinek” lehetne nevezni a névválasztást, de tudomásom szerint egészen más fokmérő mentén esett az Újhold névre választásod. Rendbe tennéd akkor ezt a kérdést az olvasók számára?

Krasznahorkai László: - Mindenképp olyan nevet akartam, amely kapcsolódik az irodalomhoz, hiszen kimondottan versek megzenésítésére jöttünk létre. A névnek több irodalmi vonatkozása is van: Az Újhold 1946. decemberétől 1948. májusáig működő szépirodalmi folyóirat. Szerkesztői: Lengyel Balázs, Mándy Iván, Pilinszky János, Somlyó György, később Nemes Nagy Ágnes, Örkény István és Gyárfás Miklós. Ők az Újhold-nemzedék. Újhold volt a címe Radnóti Miklós ötödik verseskötetének, amely 1935-ben jelent meg.

Ha nem irodalmilag magyarázom, akkor az Újhold a holdciklus kezdete, az új dolgok ideje.

Sz.G.: - Tavaly márciusban alakultatok, érzésem szerint viszonylag gyorsan „meglódult a szekér”,

cikk jelent meg a Quart-ban Rólatok, viszonylagos sűrűséggel felkérést is kaptok koncertekre... Verszenekar lévén ez mindenképpen biztató. Milyen készítés mentén alapítottad az Újholdat, megvalósulni látszik az elképzelésed a zenekarral?

K.L.: - Már egy régóta dédelgett álmom volt, hogy csináljak egy ilyen jellegű formációt.

Egyrészt gyakorló irodalomtanárként sok vers inspirált, hogy megzenésítsem, és ezeknek a száma egyre csak nőtt. Iskolámban egyébként is kaptam felkéréseket - mivel tudták, hogy zenélek -, hogy bizonyos ünnepekre adjak elő bizonyos verseket, amelyek kapcsolódnak az adott eseményekhez. Úgy éreztem, el fognak veszni ezek a dalok, ha nem csináljak egy együttest. Másrészt mindig voltak olyan zenei témáim, amelyek egy hagyományos rockzenei felállásba nem fértek bele.

Eddig abszolút úgy érzem, hogy az elképzeléseimet meg tudtam valósítani. Illúzióim nincsenek, hiszen ez egy rétegműfaj, mégis van helye a nap alatt, csak meg kell találni a megfelelő közegeket.

A versmegzenésítésnek nagy hagyományai vannak Magyarországon. Nem is azért jöttünk tehát létre, hogy egyfajta hiányt pótoljunk. Azzal a zenei ízléssel viszont, amivel mi nyúlunk a versekhez, talán egy színfolt lehetünk a hazai verszenekarok palettáján.

Sz.G.: - Viszonylag hamar gyűlt össze egy lemezre való dal, tavaly októberben jelent meg „Bájos” című lemezetek. Milyen visszajelzések érkeztek ez alatt a rövid idő alatt?

K.L.: - Főleg pozitív visszajelzések érkeztek, bár akadt köztük néhány elmarasztaló kritika is. Ez természetes. Nincs olyan, hogy valami mindenkinek tetszik.

Több lemezt is rendeltek már tőlünk. Eljutottunk néhány rádióba is, ahol pozitív volt a dalok fogadtatása.

Sz.G.: - Nincsen tapasztalatom ebben a tárgyban: szerzői jog kérdésében ütközik nehézségbe magyar elhunyt költőink verseinek megzenésítése? Egyszerűen csak kiválasztasz egy verset, vagy ennél bonyolultabb a kérdés?

K.L.: - Ennek megvannak a szigorú szabályai. Ha már 70 évnél több idő telt el a költő halála óta, akkor semmilyen engedélyre nincs szükség, hogy megzenésítsem, ki-

adjam a versét. Ha ez a 70 év még nem telt el, akkor a jogutódoktól kell engedélyt kérni erre. Ugyanez vonatkozik - természetesen - a kortárs költőkre is. Az Artisjus Szerzői Jogvédő Hivataltól lehet érdeklődni a jogutódok elérhetőségét illetően.

Sz.G.: - Nagy öröm volt együtt szervezni a Pilinszky János emlékestet, tulajdonképpen néhány hónap alatt összegyűlt egy csokorra való dal. Mít változtatott Pilinszkyvel való viszonyodon ez az időszak?

K.L.: - Rájöttem, hogy Pilinszkyt is meg lehet zenésíteni. Annyiból jó volt ez az est, hogy magamtól valószínűleg nem nyúltam volna még egy darabig Pilinszky-versekhez, mert az ő költői világa nehezebben megközelíthető. Így azonban megnyílt előttem ez a világ. Természetesen ezáltal közelebb került hozzám Pilinszky költészete is.

SZELEVÉNYI GELLÉRT

LÉLEGEZNI AZ IDŐT

Ott lakom valahol az ismertnek vélt univerzum akármelyik csillagrendszerében, egy nálam valamelyest idősebb planétán, amelynek megrázó szépségét, egyszerre hatalmas, és ha felnézek, tudom, végtelenül semmikicsiny létezését sem befogadni, sem mellőzni nem vagyok képes, ott lakom, nem itt, ott lakom, benne lakom a távolságban, ami lehetőségeim és képzeletem között feszül, vagyok benne, kémiai alapú életformák között, tele kovalens és irracionális kötésekkel, és láthatatlan filamensekkel összevarrt szájjal, hogy hangosan ne kérdezzem, miért szebb az ég fiatalon és zavaróbb a fény öregén, és a málnának és a vaníliának az ízét sem tekintem már támadhatatlan létalapnak, ahogy a zene is csak bérlő a fülemben, sem testvér, sem szolga, csak egy rezgés, ami megtűri, hogy vele remegjek, és bémán bámulom egy őszi, cserépszínű alkonyat hordalékait, amelyekben idehabzik hozzám minden, amit elveszíteni nem volt drága számomra, és szénnel és hidrogénnel van sajdultig tele a szemem és a szám, és még a nedveimben nyüzsgő teremtmények sem hallják és értik, hogy fentről és lentől egyazon elviselhetetlen gravitáció húz, az egészben-lenni-akarás, és ennek némsikerültsége, mert hiába szótorlaszok és körtefaklisék és vérrózsaszín szalagjai a reménykedésnek, mégis csak az időt lélegezem, ami táplál és el-

emészt, amiben egymást marva forog és hempereg az élet és a halál, és tudom, álmomból ébredve is tudom, mintha a padlízán színét kérdezné tőlem valaki, tudom milyen, de nincs esélyem elmondani, hogy mennyi hiábavaló mozdulat, hektoliterekben mért könny és légköbméterekben mért szomorú sóhaj ellenére, mennyire érdekes, mennyire egyöntetűen gyönyörű a halandóság, micsoda végtelen gyönyör rejlik abban, hogy korlátaim vannak és ezeket a korlátozott tereket teljesen kitölthetem olykor olyan molekulárisan nem indokolt jelenésekkellemével, mint a szerelem, a folyó mozdulata a kézfejemen, a vaj eldörzsölése a bőrön, vagy egy röpke érzet, hogy egy vándormadár puha tüdejében élek, mélyen benthagyva egy ismertnek vélt univerzum lehetőségében, csillagok és vasárnapok között, hiszen olyan mindegy hol és miért, úgyis csak annyit tudhatunk meg életünkről, amennyi a lélegzéshez elegendő, lélegezni az időt, lélegezni az időt, és belélegezni majd az utolsó időt is, és akkor, akkor majd, talán mint egy villanás egy villa szárán, úgy omlunk tovább terhünkkel, hogy sem teher, sem omlás nem lesz már, semmi, amivel mindez megemlékezhető. Mind levizsgázunk kémiaiából.

MÉSZÁROS URBÁN SZABÓ GÁBOR

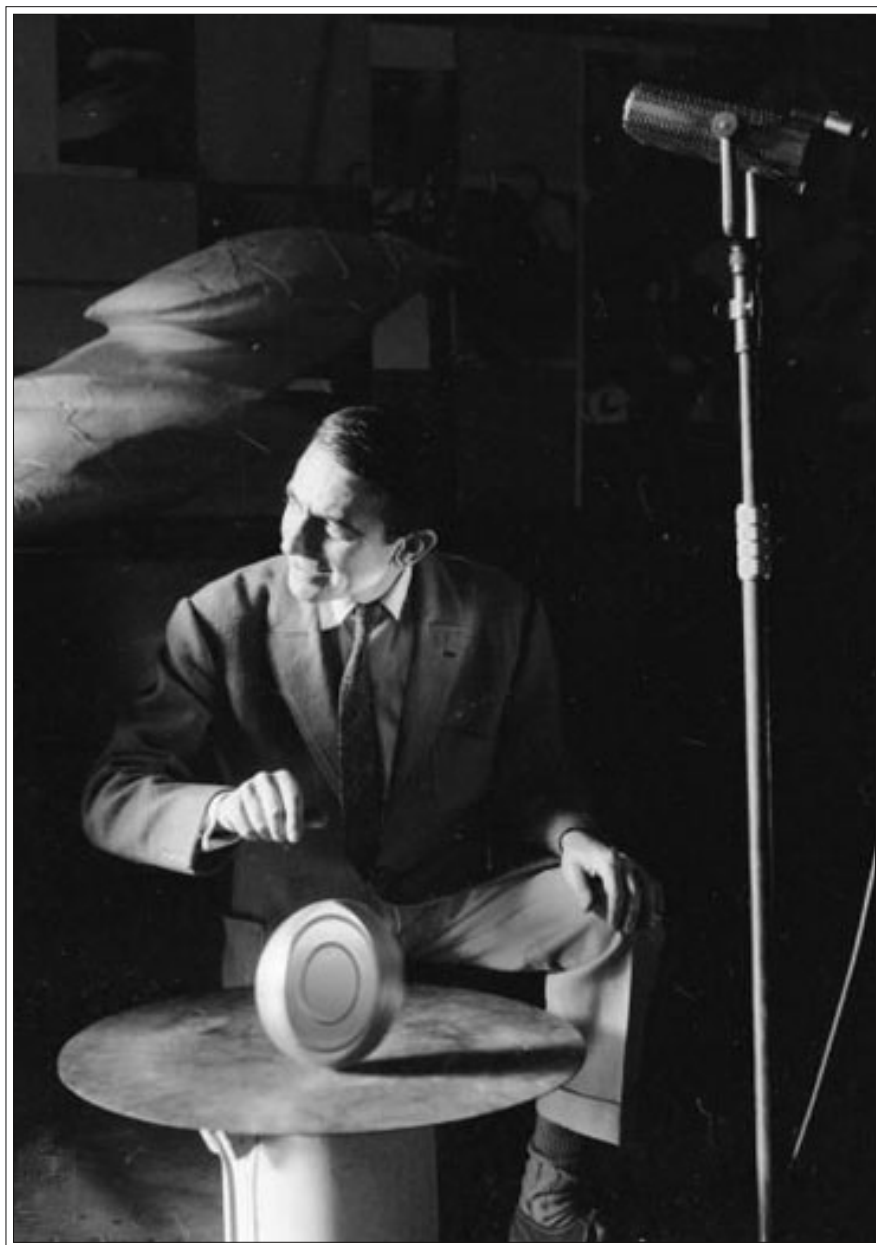
Ezúttal a konkrét zene atyjának tartott Pierre Henri Marie Schaefferről írok. A konkrét zene elnevezésén és elméleti alapjainak lefektetése mellett az ő nevéhez fűződik az industrial zenében is előszeretettel alkalmazott sampling technika kifejlesztése is.

Schaeffer 1910-ben született Nancyben. Szülei zenészek voltak, apja hegedűs, édesanyja pedig énekes volt, tehát adta magát, hogy Ő maga is szülei nyomdokaiba lép, azonban ők azt szeretnék volna, ha fiuk mérnöknek tanul. Szülővárosától Párizsig több műszaki egyetemen és politechnikumon is megfordult, diplomáját rádiózásból írta, amely zenei érdeklődésének megfelelően mindig is érdekelt. Első munkahelye a strasbourg-i Rádió volt, ahol 1934-ben kezdett el dolgozni. Feleségét, Elisabeth Schmittet egy évvel később itt ismerte meg és abban az évben összeházasodtak, illetve első gyermekük is megszületett. Ezután a fővárosba költöztek, így 1936-tól már a párizsi Radiodiffusion-Télévision Française-nál dolgozott (francia távközlési intézet), ahol érdeklődése a rádióműsorok készítése és a hangmérnöki szakmája mellett folyamatosan a zene felé húzta. Már ekkor is különösen érdekelték a különböző hangok, zajok és munkájának köszönhetően hozzáférhetett a kor legmodernebb hangtechnikai berendezéseire is, amelyet a vezetőség külön en-

gedélyével saját céljaira is felhasználhatott. Első kísérleteit is itt végezte, amelyek során különböző felvett hangokkal játszott, visszafelé hallgatta őket, felgyorsította vagy épp lelassította őket. Ezek a kísérletek alapozták meg a konkrét zene elméleti alapjait és azt, hogy Schaeffer megkérdőjelezze a zenei kifejezőmód - akkor még - kőbe vésettnek hitt szabályait.

A rádiónál találkozott más, hasonló avantgárd irányban tapogatózó személyiségekkel, mint például François Bayle. Kollégáival később együtt fejlesztették ki és építették meg azokat az új berendezéseket, amelyek a konkrét zene saját „hangszerei” lettek. Az egyik ilyen a Phonogéne volt, amely egy tizenkét olvasófejjel ellátott magnetofonlejátszó volt és a hangminták visszajátszásának sebességét is lehetett módosítani, általában zongorabillentyűk segítségével. Ez a modern sampler-billentyűk elődje volt. A másik ilyen szerkezet a tíz fejjel rendelkező Morphophone volt, amely felvételek készítésére is már képes volt. Ennek érdekessége az volt, hogy az egész egy forgó tányér oldalára ragasztott szalagból állt, amelyre a fejek egyenlő távolságra voltak elhelyezve, ezek megfelelő sorrendben való megszólaltatásával visszhang (delay) hatást lehetett elérni, illetve a készülékbe egyéb hangszűrők is be voltak építve.

PIERRE HENRI MARIE SCHAEFFER

1936-ban megalapították a La Jeune France (Fiatal Franciaország) nevű művészeti mozgalmat, amely a zene mellett különböző vizuális művészeteket, sőt színházi előadásokat karolt fel. Schaeffer hithű katolikus volt, tehát ezeken az avantgárd előadásokon a hagyományos értékek fontosságára hívják fel a figyelmet, sőt munkáik gyakran misztikus vonatkozásokkal is bírtak. Írói karriere 1938-ban kezdődött, amely során több valóságos témájú művet is írt, ilyen volt első regénye, a Chlothar Nicole is, majd az egy évvel később, '39-ben publikált színműve, a Tobie (Tóbiás) is. Ezen kívül természetesen magáról a konkrét zene elméletéről is több könyvet írt, amelyek közül az *À la recherche d'une musique concrète* (A konkrét zene keresése) a legismertebb. Ez azonban csak a háború után született meg, ugyanis zenei pályafutása a háború évei alatt szünetelt. A misztikán és a kereszténységen keresztül ugyanis végül a politikához is eljutott, ő is a tradicionálisizmus és a királyság mellett tört lándzsát, amely kiemelten fontos volt a két háború közt átalakuló Európában. 1940-ben szintén La Jeune France néven egy hazafias szervezetet is alakított, amely később beolvadt a Pétain marsall-féle Révolution Nationale-ba, így 1942-ben fel is oszlott. Bár a világháború után már mérsékeltebben, de élete

végéig foglalkoztatta a politika, az atombomba bevetése miatti megrendülése okán az antinukleáris mozgalom aktivistája lett, illetve önkéntesként csatlakozott az 1988-as leninakani földrengés mentőcsapatához is.

A háború után Schaeffer ismét a zene felé fordult. 1949-ben találkozott Pierre Henryvel, aki több művének komponálásában is részt vett. 1951-ben vele alapította meg a Groupe de Recherche de Musique Concrète (GRMC; Kutatócsoport a Konkrét Zenéért) nevű csoportot a Francia Rádiózási Intézetben belül. Itt kaphattak egy teljesen új, akkor csúcstechnikás „hangszert”, egy magnetofont, így a korábbi, bakelitlemezekkel való kísérletezés után döntő fordulatot vehetett az új zenei irányzat fejlődése. Ő volt az első zeneszerző, aki magnetofonra komponált. Első és egyetlen operája, az *Orpheo 53* 1953-ban került bemutatásra. Ugyan ebben az évben otthagyta a GMRC-t és Groupe de Recherche Musicale (GRM) néven új csoportot alapított, ahol többek között Jean Michel Jarre világhírű szintetizátorművész is tanult. Schaeffer utolsó konkrét zenei művét 1959-ben publikálta. 1954-ben egy lemezkiadót alapított Charles Duvelle zeneszerzővel (Ocora), amellyel főleg távoli népek zenéit (vagy a ma divatos kifejezéssel világzenét) adott ki, különösen az akkoriban gyűjtött afrikai törzsi zenék megőrzésére

és kiadására. Ez a kiadó a mai napig működik Duvelle vezetése alatt. 1968 és 1980 között a párizsi Conservatoire professzora volt és modern zenét tanított. 1995-ben, 85 évesen hunyt el hosszú, Alzheimer-kóros betegségében. Kollégái még ma is a „hangok zenészeként” emlegetik.

A musique concrète kifejezést minden nyelvben konkrét zeneként fordítják, amely így kissé veszít eredeti jelentéséből. A concrète ugyanis valóját is jelenti: Schaeffer szerint míg a hagyományos klasszikus zene (vagy ahogy Scaeffler nevezte musique sériuse, azaz szó szerint komolyzene - ezt a kifejezést külföldön nem használják a klasszikus zenére) egy absztrakcióból indul ki, vagyis a kottából, amelyből később lesz hallható zene addig a konkrét zene már meglévő hangokból indul ki és ebből keletkezik maga a kompozíció. Ez az elgondolás akár a modern és a hagyományos zene vízválasztójának is tekinthető, ha beegondolunk a legtöbb komolyzene a partitúrákban, kottákban és előadások formájában létezik, bár vannak felvételek, de ezek között ritkán van lényeges különbség. A könnyűzene viszont általában nincs is lekottázva, sokszor nem is lehetséges vagy ha igen akkor is szükségtelen és ha valaki újrajátssza az már egy másik felvételnek, át-dolgozásnak számít (előfordul

nem is ritkán, hogy még ugyan attól a zenekartól is, amely eredetileg szerezte).

Egyik legelső és legismertebb, így a konkrét zene alapvetésének számító műve a Cinq études de bruits, azaz Öt tanulmány a zajokról 1948. október 5-én került bemutatásra rádiós közvetítés formájában. Ezek közt található legtöbbet játszott darabja, az Étude aux chemins de fer (Étűd vasutakra). A kézenfekvő módon vasutak felvett hangjaiból összeállított, alig három perces szám a terepfelvétel módszerének is talán az első példája. Míg Stockhausen a punktualizmus irányzata nyomán is szerette az izolált, teljességgel rendezetlen, meglepő zajokat addig - ahogyan azt műben hallhatjuk - Schaeffer inkább a zajok végtelenítésével (loopolással) készített ritmikus struktúrákkal dolgozik. Az Étude pathétiqueben (Patetikus tanulmány), az öt etűd közül az utolsóban ennek emberi beszéddel és köhögéssel megvalósított formáját is hallhatjuk, amelyet lábasok, harmonika, sőt hajók hangjaival kísér. A második tétel (Étude aux tourniquets) elsősorban ütős hangszerekkel és gitárszerű hangokkal operál. Az etűdök közül kettő, az Étude Violette és az Étude noire (Sötét tanulmány) elkészítésében a még ma is élő Pierre Boulez francia kortárs zeneszerző, karmester és zongoraművész is közremű-

ködött zongorán, amely hangjait természetesen Schaeffer szintén manipulált. Az Étude noire mély, sötét és monoton hangjaival a drone és dark ambient stílusok előképének is tekinthető.

Bár Pierre Schaeffer sokoldalú ember és sokoldalú művész volt mégis a zenei munkásságát tekintik a legkiemelkedőbbnek, amelyben minden bizonytal marandót alkotott. Zeneelméleti művei a mai napig a kortárs ko-

molyzene kiindulópontjai és a már említett felvételi és hangmanipulációs technikái az elektronikus, azon belül is az industrial és kísérleti műfajok arzenáljának elengedhetetlen részei.

[HTTP://WWW.INAGRM.COM](http://www.inagrm.com)

[HTTP://EN.WIKIPEDIA.ORG/WIKI/PIERRE_SCHAEFFER](http://en.wikipedia.org/wiki/Pierre_Schaeffer)

BÉRCES ÁDÁM

ZERZŐINK • KÉPANYAG • INTERJÚALANYOK

- Bakos Levente • festő, a Bardo internetes folyóirat szerkesztője
 Bérces Ádám • térképész, zenész,
 a Memento Mori tagja
 Gulya István • a PAD irodalmi folyóirat szerzője
 Kovács Anita • festő-grafikus, a Memento Mori tagja
 Kovács Gábor • zenész, festő
 Kovács Roland • a 4Artz alkotóműhely tagja
 Kraak • zenész, az Industrial Fusion alapítója,
 a Memento Mori tagja
 Krasznahorkai László • tanár, zenész
 Lelovics Zoltán • a Memento Mori tagja
 Mészáros Urbán Szabó Gábor • író
 Mészáros Zsuzsanna • fotográfus
 Nagy Zopán • költő, fotóművész
 Pető Zoltán • autodidakta író, esztéta
 Rásonyi Ábel • festő, művészettörténész
 Szelevényi Gellért • a Gothic.hu alapítója,
 a Memento Mori elnöke
 Tisch Bálint • zenész, képzőművész

ETÜLET

A Memento Mori Közhasznú Egyesület orgánuma.
 Szerkesztő: Szelevényi Gellért (g.szelevenyi@gmail.com)
 Tördelés, tipográfia: Lelovics Zoltán (lelovics.zoltan@gmail.com)
 Kapcsolat: mementomoriegyesulet@gmail.com
 A cikkek lezárásának időpontja: 2012. Szeptember 10.
 Megjelenik harmadévente.

Minden utánközlés kizárólagosan a szerkesztőség beleegyezésével történhet.

Felhasznált betűkészlet: Romande-Collection ([HTTP://ARKANDIS.TUXFAMILY.ORG/](http://arkandis.tuxfamily.org/))

MEM
ENTO
MORI

MMXII II